ԱՒԵՏԱՓԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԶ | Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18, 1913 | ԹԻՒ 3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Դէպքերու տակ, իմոյթներու առաստրիւն . ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ . 49

ՀԱՄԱՌՕՏԱԿԱՆ

Սր. Մեռելոց 51

1912 Տարին 52

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Մեռելոյն ուրախութիւնը. . . . *Թարգմ.* ԱՐՇԱԿ Կ. ՔԻՒՔԻՒՆՃԵԱՆ. . 52

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Յիշատակի Մեռելոց մը 56

«Եւ յերկիր խաղաղութիւն, (ոտանաւոր) . ԳՐ. Զ. Գ ԼՈՒՍՏԵԱՆ . . . 57

ՏՂԱՅՈՑ ԷՋԸ

Ոսկեզեղի թագաւորը . . . . . ՃՈՆ ԲԸՍՔԻՆ 57

ՅՕԴՈՒԱԾԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Վեհ. Հայրապետին Անդրանիկ Կոնդակը 59

Յիսուս ուսուցը (սրտիկը) 60

Մեռելոցական շարականը 61

Վատառելիս իսկ—Ոսկի Պատճառութիւնը . . ՀՍՏՈՒԵՐ 63

Նշմարներ մեր դիտարկներն . . . . «ԱՒԵՏԱՓԵՐ»Ի ԴԵՏԸ . . . 65

Գիտական բանախօսութիւն մը . . . . ԲԵՆԻՃՄԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ . . 66

Հայ կեանքը . . . . . Զ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ 67

ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ 69

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

Կ. ԵՒ Մ. Յ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՄԱԶՄՈՒՏ-ՓԱՇԱ

ՓԻՓՐՓԱՒ ԽԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

اوه‌داپر هفته‌لق غزته‌سی — درسعادته بابیل هاوسده — مدیرمسئول — صموئیل ق. هاروتیونیان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր՝ ՎԵՐ. ՏՐ. Յ. ՈՒ. ՄԱԿԱԼԼՈՒՄ

Գայպղի Հառաս, Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR REV. F. W. MACALLUM. D. D.

American Bible House, Constantinople., Turkey

ԳԱՅՔԱՆԴԵՐ		TERMS	
Տարեկան Բաժնեգին	*40 Դահեկան*	An. Subscrip.	Ps. 40
Ամերիկայի համար	*2 Տոլար*	U. S. A.	$ 2
Անգլիոյ »	*8 Շիլին*	England	Shils. 8
Ուրիշ երկիրներու համար	*10 Ֆրանկ*	Other countries	Frs. 10

—o—

Ձեռին՝ հատը 40 փարա

—o—

Single Copy 40 Paras

—o—

Ծանուցման գիները չափաւոր

Advertising rates on application

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՐ

Կը ապաւինք մեր զոհաբերասէրներէն որ ըստ առաջարկանին ընեն իրենց լաւագոյնը Թերթիս բաժանորդներուն Թիւը աւելցնելու համար։ Պայմանները ճիշդ անցեալ տարուանին պէս են։ Եթէ որևէ քաղաքի մը մէջ անդամախտութեան կամ ուրիշ մէկ պատճառով կանոնաւոր գործակալ մը չունինք, Թերթիս որեւէ մէկ բարեկամէն կը խնդրենք այդ պարտականութիւնը առանձնելով ընել իր լաւագոյնը և գրել մեզի այդ մասին։ Բաժանորդներու ցանկը կարելի եղածին չափ չուտ ղրկել կը խնդրուի։ Թղթակցութիւնք պէտք է ուղղուին խմբագրութեան։

Այս առիթով կ'ուզենք յիշեցնել մեր հին բաժանորդներուն որ հաճին անմիջապէս նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը։ այդ կերպով մեծապէս օգնած պիտի ըլլան մեր Թերթի առաքման կանոնաւորութեան։

Ներկայ տարուան առաջին քանի մը Թիւերէն նեղոյներ կը ղրկենք կարգ մը հասցէներու, յուսալով որ պիտի բարեհաճին առաջին առիթով բաժանորդագրուիլ։

Ծնողքներու, վարժարանաց անօրէններու և Կիրակնօրեայ Դպրոցներու տեղեկութեանց համար մեր ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑԻՆ վրայ և կը պատուենք որ հաճին ամէն չաբաթ ընել գոյն աւելի տարածելու համար։ Տարեկան բաժանորդագինն է ամէն տեղ համար 6 դահ. արծաթ։ Եթէ մէկ հասցէի 15 օրինակ ղրկուի՝ իւրաքանչիւր օրինակը 5 դահ. հաշուելով միայն 75 դահ. կը պահանջուի. իսկ 1 Օսմ. ոսկիի փոխարէն, տրէն մէկ հասցէի, 25 օրինակ կը ղրկուի։

ԱՒԵՏԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԲ | Կ. ՊՈԼԻՍ. ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18, 1913 | ԹԻՒ 3

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՊՔԵՐՈՒ ՄՈՎ, ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ

Վատագոյին եւս

ոանց մանաւանդ պէպէներու վ՚անցնելն կարծես չարաճիները անոնց վրայ մէջ և հանդարտին կարծելքը ոսխպուած է մանրել ենթադրութիւններով և կասկածներով։ Հաշուելիան ժողովը իր «Նիւսները զգրելուց» առանց «Բանակցութիւնները խզելու։» Մեծ ուշադրութիւնները միջամտելու կը պատրաստուին բայց չգիտցուիր թէ ի՛նչ պայմաններով։ Ամէն րան վարագոյրին տակ տեղի կ՚ունենայ։ Ակնկ և անկէ ոսկանալիքի մասնցող ձայներ կը լսուին, բայց թնդանօթները լուռ են տակաւին։ Զօրավարները առ այժմ վառօդը անձրևին դէմ պաշտպանելով զբաղած են։ Հայկական նահանգներու բարեկարգութեան հարցը տակաւին ծրագրի մշակման վիճակին մէջ է։ Մեր նախնիք ժամանակին յաւտարար եղան որովհետև «լեառն ահագին ծնաւ մուկ չնչին։» Իսկ մենք չենք պիտեր թէ գանգիճներու և պետութիւններու և գեղագանական ժողովներու այսքան երկունքէն յետոյ պտղ մկնակ մը պիտի ծնի՞ թէ ոչ։ Ուրիշ բան չենք կրնար ընել բայց ոսկանալ։ Սպասելը ասելի պիտին բլլար թերևս, եթէ աւազակներ, առևանգիչներ և կիներու հաւատափոխութեան մանրագէտներ ալ մեզի պէս ոսկտողական պիրք բռնած բլլային այս ապտնապի օրերուն մէջ։

Նոր Հարցը

Մտմտալը ոսկանալ չպիտեր։ երբ լուրիր չը ծնեին, պէտք է չմտածեն և այս տեսակ լուրերով ծանրաբեռնուած են սիտնակները։ Հարցերը սակայն չեն պակսիր։ անոնք վճռմակներով կը վիճաան չորս կողմերնիս։ Եւ այս պատճառաւ մանաւանդ պետք է զգոմանալի կը թուի մայրաքաղաքիս լրագիրներէն ոմանց նոր հարց մը առաջադրելու և հրապարակ հանելու ջանքը։ Քիւրտիստա՞ն թէ Հայաստան։ այս է նոր խնդիրը — իբրև թէ խնդիրներու առ բլլար հրապարակին վրայ։ Այս թերթերուն պնդածը այն է թէ երկրին Արևելեան նահանգները Հայաստան կոչելու չէ, այլ Քիւրտիստան, որովհետև Քիւրտերը Հայոց չափ եթէ ոչ անոնցմէ աւելի հին տեղ են եղեր, որովհետև Քիւրտ «Մսուլման»ներու ամրողջ չարք մը յիշատակուած է եղեր չեմ պիտեր ո՛ր պատմագրին կողմանէ, որովհետև Քիւրտերը եօթը միլիոն են եղեր, որովհետև վերջապէս Հայերը այնչափ կարևոր անցեալ մը ունեցած չեն և ցարդ Շէյքզատիր մը, Մոլիէռ մը կամ Կիպպինգէրի մը հանգուցած չունին։ Անչուշտ մենք չենք ուզեր վիճաբանիլ այս նիւթին վրայ կամ հերքել այս տեսութիւնները։ եթէ Քիւրտերը հին տեղ են, և մենք հակառակը չենք պնդեր, այլ կամ ժամանակը եկած է ուրեմն որ ակռին զգաստ բլլանք։ եթէ «Մսուլման»ներու չարք մը ուսնցած են, կը չնորհաւորենք զիրենք։ եթէ եօթը միլիոն են, կը խնդակցինք իրենց ծաղկեցուն և ապրի բնակութեան ապագայ մը կը մաղթենք։ Կ՚ընդունինք թէ մեր անցեալը կրնար ապրի փառաւոր եղած բլլալ։ կը խոստովանինք թէ հաստատած չենք ոչ Շէյքզատիր մը, ոչ Մոլիէռ մը, և ոչ Կիպպինգէրի մը — թերևս Քիւրտերը Շէյքզատիրներու կամ Մոլիէռներ հաստ

ցած ըլլան — համեմատօրէն կը բաւականանանք մեր հասցուցած վարդանովը, Եղիչեովը, Ալվազովսքիովը, Նաւպարովը, Լորիս Մելիքովովը, Եփրեմովը և չենք տեսնար մեր անցեալէն։ Բայց այս ամէնէն ինչ կ'ելլէ։ այդ է որ չենք կրնար հասկնալ։ Ինչ կը չահին այս մտաւորականները, երբ կարող ըլլան ապացուցանել իրենց բոլոր ըսածները և ապրին։ Երկիր մը այս կամ այն անուամբ կոչելով այն երկրին վերջը կ'աղէկնա՞յ թէ կը դէշնայ։ Թող ըսեն թէ ինչ պիտի ընեն, երբ ընդունինք թէ Հայաստան անուն երկիր չկար և չէ եղած և թէ եղածը և ըլլալիքը միշտ ու միշտ Բիւրատիան է։ Մեր հայրենակիցներուն հաճոյք մը տալու համար մենք այս օրերուն պիտի խոստանայինք մինչև յաւիտեան Հայաստան չըսել և չգրել և միայն և միմիայն Բիւրատիան ըսել և գրել, երբ սխալ հասկցուելէ և վրան նիս խնդացնելէ չվախնայինք։ Բայց՝ կը կըրկնենք, ինչ օգուտ կ'ակնկալուի անունի այս չիմաստութեան։

Հին Եարցը

Բարեկամաբար և անկեղծ սիրով կսկսիմ կ'ընենք մեր Թուրք հրատարակիչ հայրենակիցներուն, որ փոխանակ այս անսակ անօգուտ և ամուլ հարցեր առիթելու, լուրջ կերպով նկատի առնեն բուն հարցը որ մահու և կենաց հարց է երկրին համար։ Անտառատանի և Պարակատանի տոհմատիպ երկիր մը կայ, փայլի չէ թէ ինչ անունով կոչուի այն, որուն պայմանները չտրտսուիր։ Այդ երկրին մէջ կը բնակի ցեղ մը, կարեւոր կամ անկարեւոր անցեալով, խնդիր չէ, որ Հայ ըլլալ կը կարծէ ինքզինքը։ Այդ ցեղը երկար ժամանակէ ի վեր կը զանգատի թէ կենաց, ինչքի և պատուի ապահովութիւն չունենալէ, թէ հալածուած, կեղեքուած, ջարդուած կոտորակուած է, բայց ջնջուած չէ բոլորովին և իր պայմանները կը պահէ տակաւին։ Թուրք պետական մարդոց համար նկերելի ըլլայ գուցէ համակրական կամ հակակրական զգացումներ տածել այդ ցեղին հանդէպ, բայց նկերելի չէ, նայն խակ Օսմանեան չափերու տեսակէտով, չզրաղիլ անոր պէտք է կա՛մ ապացուցանել թէ այս գանգատանները անհիմն են, կա՛մ բանալ գանգատներու պատճառները և կամ գտնել այնպիսի քաղաքականութիւն մը որ այս գանգատներէն չը ծնանի Օսմանեան կայսրութիւնը։ Այս վերջին փորձը նախորդ Սուլթանին օրով մեծ ճարպիկութեամբ բայց ոչ շատ մեծ յաջողութեամբ։ Իրողութիւնները անողոք են։ Մեզ այնպէս կը թուի թէ վանդակաւոր պիտի ըլլայ կրկնել փորձը մինչև իսկ եթէ զգայ դիւանագիտութեան համար գտնուի Սպատ իւլ Համիտ Խանի չափ ուժգին ճարտարի մը, որովհետև քաղաքական կացութիւնը մեծապէս փոխուած է վերջին քանի մը տարիէն ի վեր։ Այս մեր տեսութիւնն է, և պնդելով հանդերձ թէ այսքա վանդակաւոր ձեռնարկ մը ի գործ դրուելու համար կը պահանջէ շատ աւելի լուրջ մըտածողներ քան Հայաստանի և Բիւրատիանի խնդրով զբաղողներ կը թուին ըլլալ, կ'ընդունինք թէ իրենց իրաւունքն է մեզմէ տարբեր տեսութիւն ունենալ և ըստ այնմ ընտրել իրենց քաղաքական ընթացքը։

Միակ ճամբան

Եւ սակայն ընտրութիւն մը ընել անհրաժեշտ է և վարանման ժամանակ չկայ։ Եւ թող ներուին մեզի մեր Թուրք հայրենակիցները, վրնաստ ըլլալով մեր բարեկամութեան և սիրոյն վրայ, երբ ըսենք թէ Համիտեան քաղաքականութիւնը աղէտներու վրայ հիմնուած աղէտներու միայն կրնայ առաջնորդել։ թէ եղած դանգատները իրր անհիմն և չհնձու հերքելու քաղաքականութիւնը նոյնպէս աղէտաբեր և մահացու է, քանի որ մենք ալ պիտինք, և իրենք ալ պիտին և աշխարհ արդարատ ալ պիտէ, թէ Արեւելեան նահանգներուն մէջ առաջնորդներ կան, մարգարտաններ կան, զուրամ ու ջարդ կայ և սովորական հերքումներու հաստատող մը գտնելու համար ուրիշ սիներկրքի մը մէջ տարբեր մարդկութիւն մը փնտռելու է։ Կը մնայ միայն այս ցաւերուն պատճառները տառապիլ և բառնալ գտնենք։

Աւելորդ է յիշատակել թէ արտաքին ինչ վտանգներով չրջապատուած է կայսրութիւնը և ներքնապէս ո՛րքան անկարող է ինքզինքը պաշտպանելու։ Եւրոպական պետութիւններու խմբակցութիւնոյ ուժ մէկ ձեռնարկին դէմ։ Այս պարագաներուն ներքին կը փափաքինք տեսնել մտաւորականութիւն մը որ, փոխանակ ոտքտալիքներու ժայռ քելլու չորս կողմ կամ յուսահատութեան մատնուելու և կամ երկրի մը անունին վրայ բառախաղերով զբօսնելու, կենար

ցուցնէր ժողովուրդին և կառավարութեան թէ կարելի է վերջին ժամուն ընտրել միակ արդարանական և ուղիղ ճամբան և հերոսական փորձ մը ընել ազգը կանգնելու համար երկրին չահերուն և իրաւունքներուն։ Եւ այդ միակ ճամբան է ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԵԼ։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՍԲ. ԾՆՈՒՆԴ

«Շնորհաւոր Ծնունդ և Աստուածայայտնութիւն։»

«Օրհնեալ է Աստուածայայտնութիւն Քրիստոս։»

Քրիստոնէական ողջոյնի և խնդակցութեան այս զեղեցիկ բանաձեւը պատմական կարեւոր իրողութիւններ կը պարփակէ իր մէջ։

Եկեղեցին սկսաւ Յիսուսի մկրտութիւնը տարեկան ծնունդ մը պատուել՝ անոր Բեթլեհէմի մէջ ծնունդը առանձին օր մը ծանրել երկար ժամանակ առաջ։ Յիսուսի մկրտութիւնը անոր Աստուածայայտնութեան ժամն համարուեցաւ։ Յովհաննէս Մկրտիչ ա՛յն ժամանակ ըսաւ, «Ահա Աստուծոյ Գառը։» Ա՛յն ժամանակ բացուեցաւ երկինքը և Հոգին իջաւ աղաւնակերպ ու հանդչեցաւ Յիսուսի վրայ, և Հօր Աստուծոյ ձայնը գոչեց. «Ասիկա է իմ սիրելի Որդիս։» Սբ. Երրորդութիւնը մատնակիցեցաւ այդ վեհ արարողութեան։

Սակայն այս չէ ամէնը։ Յիսուսի մկրտութիւնն համարուեցաւ անոր վերածնունդը, երբ Լիովին Աստուածային բնութիւն ստացաւ։ Ուսկերեան և ուրիշ նախնի քարոզիչներ կ'ըսէին թէ Փրկիչը իր մկրտութեան ժամանակ «երեւցաւ նախ աշխարհային կամ երկրաւոր մարմնով։» Մկրտութիւնը կը կոչուի «Քրիստոսի նախրումը», «Քրիստոսի վերածնունդը» և «Քրիստոսի երկրորդ ծնունդը։» «Յիսուսի այս երկրորդ ծնունդը ասկի համեմատ ունի զան իր առաջին ծնունդը, վասն զի ամենասիրելի Աստուածն այն ժամանակ անոր Հայր անուանուեցաւ, մինչ առաջնին ժամանակ հիւսն Յովսէփ կը համարուէր անոր հայրը։» «Երկինքէն բարձրացան գոչողը (այսինքն Հայր Աստուած) ասկի պատմեւ ունի զան երկրի վրայ աշխատողը (այսինքն Յովսէփ)։»

Զորրորդ դարու քարոզիչ մը կ'ըսէ թէ Ննջողը կամ Աստուածայայտնութիւնը Յիսուսի ծննդեան օրը կը ճանչցուէր ոտ պատճառով որ Յիսուս կա՛մ այն ժամանակ ծնաւ կայսէն, կա՛մ այն ժամանակ վերսին ծնաւ մկրտութեամբ։

Անոր համար միեւնոյն ատենով կը տօնուէին թէ՛ կոյս Մարիամէ ծնունդը, թէ՛ Յորդանանոյ մէջ տեղի ունեցած Աստուածայայտնութիւնը որ երկրորդ ծնունդ կը համարուէր։ Կը կարծուէր թէ այս երկու դէպքերը տեղին միեւնոյն օրը պատահած էին, իրարմէ երեսուն տարի հեռաւորութեամբ։ Մինչ քիչ չատ տարակոյս եղած է ձիշդ թուականին նկատմամբ, վասն զի այդ մասին վճիռ տրամադրելու համար հարկ եղած տարրերը կորսուած են տեսին հաստատումէն առաջ։ Յանուի Քրզ օրը չատ կանուխ չարդուեցաւ։ Հայ Եկեղեցին, Ծնունդն ու Աստուածայայտնութիւնը այդ օր իմիասին տօնելով, չատ հին աւանդութիւն մը կը հետեւի։

Յիսուսի ծնունդն առանձին տօնելու սովորութիւնը արեւմուտքի կամ Եւրոպայի մէջ սկսաւ։ Այդ նոր տօնին հաստատման պատճառները հետեւեալներն են. 1. Մինչեւ չորրորդ դարու կէսը մանկամկրտութիւնն ընդհանրացաւ, անոր հետ ալ սա հաւատքը թէ Յիսուսի Աստուածային կեանքը իր մկրտութեան ժամանակ չսկսաւ, այլ Բեթլեհէմի մէջ իր ծննդեան ժամանակ։ 2. Զորրորդ դարուն ծագեցաւ հերետիկոսական սա վարդապետութիւնը թէ Յիսուս կա՛մ բնաւ չծնաւ, և սակ երեւոյթ էր, կա՛մ մարմին չառաւ կոյս Մարիամէ։ Ծնունդը այս հերետիկոսութեան դէմ բողոք մը եղաւ, Յիսուսի մարդկային իրական ծնունդը չեչցաւ։

Պատմական այս իրողութիւններէն զատ ալ, ինչպէս ամէն տօներու և ծիսական արարողութիւններու մէջ, կենսական կարեւորութիւն մնեցող մէկ և միակ բանը հոգեւոր այն ճշմարտութիւնն է որուն վրայ կը հիմնուին արտաքին ձեւերը։ Տօնական բոլոր մեր ուրախութիւններուն մէջ իւրաքանչիւրիս համար սա է հարցումը. «Քրիստոս ինձի համար ծնա՞։» «Ինձի և ինծմով յայտնուեցա՞։» Անոր հաւատացեալ պատասխան տալով միայն կրնանք հաւկնալ Տօնական տօնին ճշմարիտ նշանակութիւնը։

1912 ՏԱՐԻՆ

Ամէն(*) տարեվերջի մօտ մարդ կը փորձուի ըսել թէ այդ տարին բացառիկ տարի մը եղաւ։ Սակայն կարելի չէ այդ ածականը չտալ 1912ին, իրենչ աեւակէտէ ալ նայինք անոր, անաեւական-քաղաքական պատմութիւո՞ն, անհատերնոյ ազէնութիւնե՞ն թէ պալքաններու նոր լարգոյն իրադարձութիւններուն զարմանալի հանգամանքները նկատելով։

Թուրքիա։ Տարւոյն սկիզբը վարչապետ պաչոնը կը վարէր Մահա փաչա փոխան Հագգը փաչայի, որ զինք բարձրացնող Մ. Ա Յ. Կուսակցութեան հետ վարկաբեկ եղած էր չկրնալով Իտալական պատերազմին ազնիւն առնել կամ անոր համար պատրաստ գտնուիլ։ Սահկան Սահակ գահլիճը նոյն կուսակցութեան մարզպետն կը բաղկանար մեծ մասամբ և սահմանադրական փոփոխութիւններու ձեռնարկելով դժուեցաւ Խորհրդարանին հետ, որ լուծուեցաւ Յունվ. 18ին։ Ընտրական նախապատրաստութիւններու միջոցին Ներքին գործոց նախարար Հաճի Սաիլ պէյ Փեաթ. 17ին կարգ մը Թուրք պաչոնեաներու հետ, որոնց մէջ կային Օսմ. պետութեան ծառայութեան մէջ գտնուող երկու Եւրոպացի (Մր. Կրէյվզ և Տէզ. Դնդ. Մ. Ֆոլէն), քննական մտայոյզ մը ըրաւ Բասիլիի մէջ։ Նոր Խորհրդարանը դրեթէ ամբողջովին Մ. Ա Յ. Կուսակցութենան լնաւրիվներէն կազմուեցաւ ընտրութիւններու մէջ ի գործ դրուած բազմաթիւ զեղծումներու հետեւանքով։ Այս՝ ապստամբութենան մղեց զայն տարրերը։ 1908ի յեղափոխութենան նման նոր կրկնակ չարժում մը ծագեցաւ Ալպանացիներու և Մակեդոնիոյ վիլայեթներուն մէջ։ Կառավարութիւնն ոսխրատեցաւ անոր առ երկար բանակցութիւններէ հետո Յուլ. 9ին հրաժարեցաւ Պատերազմական նախարար Մահմուտ Շեվգեթ փաչա։ Այս անկման յաջորդեց վարչապետին անհետը։ Յուլ. վերջերը նոր գահլիճ մը կազմուեցաւ, ուր Դաւի Մուխթար փաչա վարչապետ էր և Ռեսմիլ փաչա Պետերական խորհրդի նախագահ։ Նորակազմ խորհրդարանը գրեթէ անմիջապէս լուծուեցաւ։ Դահլիճը ձեռնարկեց համաձայնիլ Ալպանացիներուն հետ, և ահա ծագեցաւ այն տագնապը որ Պալքանեան պատերազմին յանգեցաւ, որու անդրադարձ

Դիւանագիտական դիպուածներ։ Հոկ. 8ին Մոնթենեգրօ պատերազմ հրատարակեց։ 13ին Յունաստան, Սերպիա և Պուլկարիա ծանուցուցին տուին Թուրքիոյ։ 14ին Մոնթենեգրօ պատճէն գրաւեց։ 15ին հաչտութիւն կնքուեցաւ Իտալիոյ հետ։ 16ին Պէրանա գրաւուեցաւ Մոնթենեգրօէ։ 17ին Թուրքիա պատերազմ հրատարակեց Պուլկարիոյ և Սերպիոյ դէմ, որոնք ընդունեցան այս մարտահրաւէրը և որոնց միացաւ նաեւ Յունաստան։ 18ին Մուսթաֆափաչա գրաւուեցաւ Պուլկարներէն, Լչաոնա ալ Յոյներէն։ 20ին Պուլկարները արշաւեցին դէպ Լոմբրնէ։ 21ին Յոյները Լեմնոս կղզին եղան։ 22ին Սերպերն առին գիրիչիթնա, 23ին գնովի Պազար, Պուլկարներն ալ առին գՏէֆէ ազաճ և սաստիկ կռուեցան Լոմբրնէի դէմ։ 24ին Պուլկարները գրաւեցին գԿըրգքլիսէ, իսկ Սերպերն գԻսմանովա։ 25ին ամրակռծուեցաւ Լոմբրնէ, 26ին Իւսկիւպ լնաւ Սերպերու ազնեւ, 27ին ալ Շխիպ։ 28ին Յոյներն առին գՎէրիա (Թարաֆերլէյ)։ 29ին սկսաւ Թրակիոյ պատերազմն ի Փոնար Հիսար։ 30ին Յոյներն առին գԹեսաղոնիկէ։ 31ին Թուրքերը Լիւլէ Պուրկազի մէջ ի փախուստ գարձան Պուլկարներու ազնեւէն, և Իրէնք լնկաւ Մոնթենեգրացիներու ձեռք, Փրէզրէն ալ Սերպերուն Նոյ. 3ին Յոյներն առին գԻրէվէզա, Մոնթենեգրացիներն սկսան ամրակռծել Շկոտրա քաղաքը։ 4ին Թուրքերը միջնորդութիւն խնդրեցին։ 5ին Զաթալճա չաչուեցան։ 9ին Սէլանիկ լնկաւ Յոյներու ձեռք։ 13ին գՆոպատրի բանակցութիւնը սկսաւ, 17ին ալ Զաթալճայի ամրակռծումը և Մոնթենեգրացիները մտան Շէնքրն։ 18ին Սերպերն առին գՄոնաստիրը, 20ին գադրեցան Զաթալճայի կռիւները։ 21ին Հավիտիի գրաւուրը ամրակռծուեցաւ Պուլկար սորմիկէն։ 22ին Միախլի գրաւուեցաւ Յոյներէն, 24ին ալ Բիտոս։ 25ին Օսմ. և Պուլկար լիազօրներ դումարուեցան ի Պաղչէ կամ Պաղչահչ քէօյ։ 28ին Տրաճ լնկաւ Սերպերու ձեռք։

(*) Այս յօդուածը համառօտ մէկ ամփոփումն է Թպղւոյի տարեկան ընդհանուր տեսութեան։

Դեկ. 3ին վիճակուելի պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ Պուկարիոյ, Սերպիոյ և Մոնթենեգրոյի հետ։ 16ին հաշտութիւնն ալ ստացուեցաւ Լոնտոն։

Պատերազմին ազդեցութիւնը. Ամենասաստիկ չազդուեցաւ պատերազմէն։ Բայց գիւղերէն չէ։ Պատերազմի անմեղ զոհերը տակաւին անոր վերջնական թիւը չեն կրնար ստուգել։ Թերևս հրապարակի Թուլացման նշանները առայժմ երևցածէն քիչ մը աւելի ի յայտ գան 1913ին։ Օսման գանձարանի կիրճերու մէջ երևցած դրամական կարօտութիւնը և Անգլիոյ մէջ դրամ փոխ առնելու յաճախագէպ ձեռնարկները կը ցուցնեն թէ տնտեսական յանձնառութիւնները զործադրելու դրամական կարողութիւն կը պակսի։ Արժեմատերու տուրհատը մեծապէս կասած է նշմէն։

Իտալիա. Լրացող տարւոյն սկիզբը Իտալիա երեք ամիսէ ի վեր պատերազմի մէջ էր Թուրքիոյ հետ։ Պատերազմի խնամարկուն էին Թուրքիոյ Ամբրիճեան նահանջները, զորոնց Իտալիա իրեն կցած էր նախապէս Նոյեմ յայտարարութեամբ։ Թուրքիոյ չկրցան օգնութիւն դրկել Տրիպոլիս, վասն զի նաւային ճամբաները փակուեցան Իտալական նաւատորմին կողմէ։ Իտալացիներն ալ ծովափերը պաշարելէն, բայց չկրցան գէպ անապատային ներքինազարները յառաջանալ։ Ազրիականի և Եգէականի մէջ զգուշացան գործելէ։ Բայց Փետր. վերջերը Օսմ. երկու մարտանաւ ընկղմեցին ի Պէյրութի։ Ազրիլին սպառնացան Տարտանէլլի, որ քիչ մը ժամանակ փակուեցաւ հետեւաբար, բայց վերստացուեցաւ Մայիսի սկիզբը։ Յետոյ քանի մը կղզիներ գրաւեցին Եգէականի մէջ, ինչպէս Հոդոս և Սամոս։ Վերջապէս հաշտութեան բանակցութեան ձեռնարկուեցաւ Ուշիի մէջ և բանակցութիւնը չաբաթներ տեւեց և նախնական պայմանագրութիւնը Հոկ. 15ին կնքուեցաւ, պատերազմին հրատարակութեան աւելի քան տարի մը ետքը։ Ազգը այս պատերազմով փառաւորապէս ի յայտ բերաւ իր վեհութիւնը և զօրութիւնը և արդարացուց իր վերջն իրեն մեծ պետութիւն։ Տնտեսապէս ալ չաս չկրաւ հարկ եղաւ առատ հունձքերու չնորհիւ, ուրկէ թեթևացուցին անոր դատերն և ցամաքային արտասովոր ծախքերուն բնոյ, ինչպէս երբեմն թեթևացուցած էին Սիկիլիական ազէ-

տին ծանրութիւնը։ Զարմանալի չէ որ այս անօրինակ բարեխառնութիւններուն ի տես Ընկերվարականները վնասուի եղան և զգուշացան զժգոհութեան վարդապետութիւն քարոզելէ ժողովրդի մը, որ գոհ մնալու առիթն պատճառ ունէր։ Թագաւորին դէմ կատարուած ապարդիւն մահափորձ մը առիթ տուաւ ժողովրդին խանդավառ հաւատարմութիւնը հանդէպ արքայական դահուն։ Կերդրարանը չհաւանիլեց ընտրական օրէնք մը, որով ընտրական գրութիւնը բարւոքուեցաւ, ընտրողներու թիւը 3 միլիոնէ 8 միլիոնի բարձրացաւ, և երեսփոխանները մեծաքանակ որոշուեցան։ Այս պիտի գործադրուի յաջորդիկ ընդհանուր ընտրութեան ժամանակ։

Աւստրիա. Երկիրն Պետութիւնը տարւոյն սկիզբը ծանր կրուտա մը երեց էրկնմոլ կոմսին Հոհենաամ։ Կոմսին անունը զուարդուած է գլխաւորապէս Գոսնա-Հերսէգի կղզման, որ տեղի ունեցաւ 1908ին, և անոր յաջորդող Եւրոպական տագնապին հետ։ Իր յաջորդը, կոմս Պէրխտոլտ դար ինք առաջարկեց կայսեր, չարտնակից անոր քաղաքականութիւնը յաջողութեամբ, միևնոյն ատ ընդհանուցաւ տարւոյն վերջը Սերպիոյ հետ ծագած վէճով մը, որու այժ տուաւ Ռուսիա։ Դեկտ. վերանորոգուեցաւ Երրեակ Զինակցութիւնը։ Ներքին աչխատասիրութիւնը չաս փոխարկելոյ եղաւ, մանաւանդ Հունգարիոյ մէջ, ուր Կերդրարանը չաս ամօթալի տեսարաններ պարզեց։

Ռուսիա. Սեպտ. երրորդ Տուման լրացուց իր պատգամաւորութեան չրջանը և լուծուեցաւ, տարակոյս չկայ որ այժմ էլ Ռուս վարչային դրութեան կանոնաւոր մէկ մասը կը կազմէ։ Իր վերջին չրջանին մէջ 30 միլիոն Անգղ. ռուբլի չտեսարկեց՝ նաւատորմի մը չենելու համար հինգ տարիէն։ Զորրորդ Տուման, որու ընտրութիւնը պաշտօնական բաւական ճնշումով կատարուեցաւ, վերստին նախագահ ընտրեց Հոկտեմբերական Մ. Բոբրինսկին։ Տարբեր և միջին վազկայի չրջանակներուն մէջ տիրող տագին հակատակ՝ երկրին տնտեսական վիճակն հետզհետէ կը բարւոքի։

Ֆրանսա. Կերդրարանի ուշադրութիւնը գրաւող երկու գլխաւոր խնդիր ընկերն եղան Մարոքի և ընտրական բարենորոգում։ Մարոքի

Թրանսատլան Քհանարհւթեան Թրանքլեվերման դաշնագիրը վաւերացուեցաւ Թեսր. 11ին Թէոմ պին. ատրատաթրումբիւնը առիթ եղաւ Մարոքի Թրանսատլան ընդհ. առաջին կառավարիչ Զօր. Լիամ Էի անուանման։ Այս գործունեայ կառավարիչը մեծ դժուարութիւններէ ետեւ ազատանց Մարաքէչի էլ Հիւպա Քհնհոածուին ձեռք գերի ինկած ինը Թրանսացիներ։ Ի վերջոյ պըժբախտ էմիրը, Մուլա Հաֆիտ, հրաժարեցաւ գահէն եւ անոր յաջորդեց Մուլա Եուսուֆ։ Նոյ. 27ին ՀՆ.ՀԱՒԱՑԱԿ Մարոքի Թրանքլեւանտեան գաղնագիրը։ Երեսփ. ժողովը Ընդհերվարհանութեանց եւ աշխատութեամբ չհաէարիկց բնաբական բարենորոգման ծրագիր մը, որ կը տրամադրէ հաստատական ներկայացուցութիւն, բայց գեռ անցած չէ Ներկայ բովէն։

Նշանաւոր վնասներ։ Այս ցանկին մէջ կան երկու վնասներ, մէն Անգղիոյ պետական է միւսը ոչ-ազգական։ Կը յիշատակենք միայն Պաւ Էրայի 90ամեայ խնամակալը, Ալեքսանդրա Թագուհին եղբայր եւ Տանիմարքայի վեհապետ Թրեսէրիք Թագաւորը, Ճոխանի Մուգուհիմ կայսրը (Օպս.), Փորթ Արթհըրի յաղթանակ Նեռի կոմսը, Անգղիոյ Թագաւորին զեւակոր Թայֆի գուքսը, Աւստրիոյ Արտաքին գործոց նախարար Էրէնհամի կոմսը, Սերպիոյ Վարչապետ Մ. Միլանովիչ, Կ. պոլսոյ Աւստրեան դեսպան Քալիչ կոմսը, գանիցա Թրանսացի Վարչապետ Հոան Հանրի Պրեան, Սպանիոյ Վարչապետ Սիներ Քանալեյաս, Լանսանի Գերմեան դեսպան Մարչալ Փոն Պիպերչհայն, Գերմանիոյ Արտաքին գործոց նախարար Հէր Փոն Քիոէրլէն Վէհհըր, Միաց. Նահանգներու Լանսանի դեսպան Մր. Րիա, Հայր Խաչէհի Լեւոպան, խաղաղասէրն Թրէսէրիք Փասի, չափազանց Հ. Փեւանքարէ եւ յետոյ, բայց ոչ իրրեւ յետին, զինագնեցութեան ու խաղաղութեան ախոյեան Ռ. Թ. Սթէա, արդի վիրաւորութեան վարչապետ Լորտ Լհոյտ Ճորճ, Էյսոմմըի պաշտպան Մարոջախտ Սըր Ճորճ Ուսլի եւ Փրկութեան Բանակի հիմնադիր Զօր. Պուհն։

Թիթանիկի ողբերգ. Այս ազէտը, որ Ապրիլ 15ին պատահեցաւ Ատլանտեանի մէջ Նիւ Եորքէ իրր 1,200 մղոն հեռուն եւ որուն 1,500 հոգի ծովամոյն եղան, ինչպէն պիտի բաւէր յաւէտ յիշատակելի դարձնել 1912 տարին։ Անոր յաւելի մանրամասնութիւնները գեռ այնչափ թարմ են յիշողութիւններու մէջ որ չենք ուզեր հոս կրկնել։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՅՆՈՒՆԴԻ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆԸ.

Թարգմ. ՍՐՇԱԿ Կ. ԹԻՒՓԻՒՆՃԵԱՆ

(Աստուածաբանական ձեռնարան, Մարզոնան)

«Ու եկան արտորնօք, և զտան Մարիամը և Յովսէփը և մսուրին մէջ պառկած մանուկը»։

Ղուկ. Բ. 16։

Գիւտի մը պատճառած ուրախութիւնը անհամեմատելի մեծ է՝ ըլլայ։ Երբ Գոլոմպոս վայրէջափէս իր ոտքը գրաւ Սան Սալվատորի ափերուն վրայ, իր անցեալ բոլոր նեղութիւնները և վրիպամները՝ մոռցաւ։ Որչա՜փ մեծ եղաւ ուրախութիւնը Աւտամի և Լը Վէրիէի՝ երբ նոր մոլորակի մը՝ Նեպտունի՝ հետքը գտան երկնքի անհունութեան մէջ։ Բոլոր աչխարհ հետաքրքրուեցաւ Սթենլիի, երբ ան իսարախուան Ափրիկէի վայրի անապատներուն մէջ Լիվինկսթընը փնտռելու եկաւ, և երբ լսեցին անոր աղջութեան լուրը՝ մեծապէս ուրախացան։ Անհամեմատ երկրագործի մը գտնուիլը մեծ և արժէքաւոր բան մըն է, մեծագոյն և աւելի արժէքաւոր բան մըն է աչխարհի մը գտնուիլը, սակայն այս ամէնէն աւելի թանկագին և աւելի արժէքաւոր է մարդ մը գըտնելը։

Սակայն ո՞ր մէկ խուզարկութիւն կամ փնտրտուք կը նմանի հովիւներու կատարած խուզարկութեան։ «Գտան Մանուկը։» Գտան. այն միակ Անձը որուն վրայ Մովսէս և մարգարէները խօսեցան և մարգարէացան։ Գտան ո՛չ թէ նոր աչխարհ մը՝ այլ Նոր-Աչխարհին Արարիչը։ Գտան ո՛չ թէ ճչմարտութեան նոր սահման մը՝ այլ ճշմարիտ որ բուռ, «Ես եմ ճչմարտութիւնը։» Գտան ո՛չ թէ կորսուած խուզարկուած մը՝ այլ Աշխարհ որ կը փնտռէ և կը գըտնէ կորսուած մարդկութիւնը։ Գտան ոչ թէ ոսկիի ամ մը՝ այլ ճչմարտութեան անապատ Աչը։ Առաջին Ծնունդի ուրախութիւնը մեծագոյն և աննման պիտի մը ուրախութիւնն էր։ Իւրաքանչիւր նոր աչակերտ ու հաւատացեալ

ուրախութիւնամբ կ՚աղաղակէ. «Գոա՛յ Մեսիան:» Բրիտոսի Յայտնութիւնը՝ Մնասականի ուրախութեան սիրտն է:

Ո՞վ են զանոնները: Պարզ, խոնարհ, տղայական մարդիկ. հովիւներ: Մեծագոյն Յայտնութիւնը չեկաւ ղեպայամով և անգութ Հերովդէսին, որ պալատին մէջ գաւեր կը նիւթէր: Չեկաւ ան փարիսեցիներուն, ծէսի և արարողութեան մոլիներուն: Վերջապէս չեկաւ ղուարթ և չուայտ Երուսաղէմին՝ այլ պարզ և անմեղ գեղջուկներուն, որոնք չատ անոյշ կեանք մը կը վարէին առանձնակեաց բլուրներուն վրայ, որոնց վերեւ երկնքի անհունութեան մէջ փալփլող անհաչտելի աստղերը սրբութիւն և պատկառանք կ՚ազդեն դիւղ անձերուն, և դիւերուան խորհրդաւոր լռութեան մէջ անոնց խորհուրդները կը բարձրացնեն մինչեւ Աստուծոյ սուրբ գահին քով: Միշա այս է վերազոյն իրազութիւնը. ճչմարտութիւնը յայտնուելու համար միշա կը ապաւէ զղայուն և պատասխանող հոգիին: Ճչմարտութիւնը կը յայտնուի ու անոնցը՝ որ պարզ աչք ունեցող մարդուն և սպասող, ապրիլ կընկալող հոգիին: Բանտանն որ Մանուկ-Յիսուսը իր բազուկներուն մէջ առաւ, երբ Մարիամ առաջը տարաւ զայն, մանկիկին մէջ անսովոր բան մը չտեսաւ, սակայն Սիմէոն Ծերունին իր հաւատքի աչքերովը անսա նոր մէջ «Իսրայէլի փառքը,» «Հեթանոսաց Լոյսը» և կամ աշխարհի Փրկիչը:

Ինչ գաղտ հովիւները: Մարդկային աչքէ իրենց սպասածէն կամ ակնկալածէն աւելին կը գտնեն: Անոնք վնասակին իրենց ցեղին, Իսրայէլին, համար դիւցազն մը և աղատարար մը, և սակայն գտան ամբողջ աշխարհի Փրկիչը:

Ներկայ աշխարհի մէջ զործնական և արժէքաւոր չատ բաներ կան՝ որոնք հինցած կը թուին: Մենք գանոնք մեզի համար գտնելու ենք նորէն, իբրեւ նոր պիտա մը: Մենք ներկայ գարուս մէջ ո՞ր վնասակար ենք դիտուս: Մենք պիտի գտնենք զԱյն չատ մը անապատի և անգուսալի տեղերու մէջ: Մենք գտնելու ենք զԱյն մեր օրական գործին մէջ՝ եթէ գայն կը կատարենք հաւատքով և համբերութիւնով: Կեանքի նշանակութիւնը և մնծագոյն արժէքը միայն խորհող մտքին և սիրտին չէ որ կը յայտնուի, այլ ապահովապար կը յայտնուի նաեւ հաւատարիմ անձին որ իր օրական կոչումին և պարտականութեան կը հաւատի:

«Աստուծոյ Որդւոյն Աչերը վերէն կ՚իջնայ վար,
Գործող մարդոց մէջ բնակելու համար:»

Ուրեմն կընանք գտնել զԱյն մեր ներկայ կեանքի ամէն կողմերուն մէջ, եթէ ունինք թափանցող աչքեր՝ իրերուն ներքին կողմը տեսնելու համար: Կառավարական պատասխանատուն, արհեստաւորներու կրպակներուն, հասարակարանները բանախօսութեան սրահները, ընտանեկան տաքի խաղաղ չրջանակին, գաղաքի ժխորին և վնդասանիք բլուրներու կողերուն մէջ կարելի է տեսնել, գտնել զԱյն: Աչխարհ կենդանի է իր կենսատաչն ներկայութեամբ: Պատրաստուէ, ով հոգի, զիմաստրելու Փրկիչը և գարելու Անոր հետ գործի և ծառայութեան համրան մէջ: Եկեղեցիին մէջ՝ որ իր մարմինն է՝ պիտի տեղնուէ չեզ ընկերներուդ հետ, իր Հօրը տունին մէջ իր գաղղը ձայնը քեզ իրեն կը հրաւիրէ: Փարիսեցիներուն գաւ վնասակին զԱյն իրենց հակառակ կերպովը, տակաւին գտան պիտի գտնեն զԱյն Սրբ. Գրքի ամէն մէկ էջին մէջ:

Չարմանալի չէ՞ որ Մեսիան ծնած էր Բեթղեհէմի մէջ, բայց չտեսր յար չտնէին: Սակայն ներկայ գարը անգիտելին կրկնութիւնն է: Ամէն երկրի մէջ, հազարաւոր գաղաչնութեան մէջ, Բրիտոսնեայ եկեղեցւոյ զանգակները իրենց գան զօրանդով կ՚ազդեն Անոր Ծնունդը: Երբ կը հնչեն անոնք Նոեղեան տօնի առթիւ առաւօտ կանուխ, խմաուածները կը փութան իրենց բնակութիւնը մաուցանել Անոր, իսկ անդին գան չտեսր, ախտ՛ո, սկեպտականութեան և անհաւատութեան անձնաւորութիւնները կ՚ազդեն՝ գարձի իրենց ու հոգեկան միխիթարութիւնել և կեանք: Ներկայ գարը Անոր կը պատսի իր զարդացումը, իր գաղափարներուն և ամէն տեսակ ու բարի բան, իր թանկագին Անոյ Ծնունդեան օրէն կը հաչտէ և սահման, եղո՛ւկ, որչափնե՛ր անսարքեր են այս ճչմարտութեան, Անոյ Ծնունդը, կեանքն ու գործութիւնը կարծես իրենց համար չէ կամ չէ բոտ չեն Անոյ:

Կը հետեւի ուրեմն թէ Ծնունդի Ուրախութեան Սիրտը կամ այդ ուրախութիւնը պատճառող էական կէտը զԱյն գտած բլլալնիս է: Իսկ՛ թէ չտեսրս աչքերը բացուելն ու հաս-

կընային թէ Մեսիան իրենց համար ալ ծնած է, իմի՛ւր թէ ամէն զԱյն իրապէս գտած ըլլային ակռի համար և Աստր ձօնէինք մեր կեանքը իբրեւ մեր լաւագոյն և պատուական ընծան։

Ընթերցող բարեկամս, դուն որ կը ուզես Բեթլեհէմի մէջ ծնող Մանուկին Ծննդեան յիշատակը, ընդունած ես զԱյն իբրեւ Փրկիչդ, պաշծ ես զԱյն. Այն քեզի համար ապրող Փրկի՞չ մըն է ու տուած ես կեանքդ Աստր։ Պատասխան մը տուր, խնդրեմ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ԾՆՈՒՆԴ ՄԸ

[Ու. Թ. Սթէտ, Անգղիացի հանրածանօթ հրապարակագիրը, որ Թիթանիկի աղէտին զոհ գնաց, այս Նոեմբերի յուշերը գրած էր իր այդ վերջին ծաւալագնացութեան սկսելէ քիչ առաջ։]

Խմբ. Ա.Ե.Տ.

Ծննդեան Հաւուընի բանտին մէջ

1885 Թուականին էր որ Ծնունդը Հալովէյի բանտին մէջ անցուցի։ Նոեմբեր պատահարութիւն մը գրաւելու վրայ էի։ Դէպատի աղջիկներու պաշտպանութեան ի նպաստ չաս կարեւոր օրինքի մը քննարկումը ապահովող կարեւոր գործողութիւններու միջոցին անուշադրութեամբ օրինազանցութիւն մը գրած էի։ Հալովէյի ներքնատեղեակներէ մէկուն մէջ, զոր ես պէտք էի կանուխ արդէն, պիտի անցնէի իմ բանտարկութիւնս, և Թոլստոյեան էի հոգիէ խմբագրել Փէլ Մէլ Կազէթը։ Հոն ես առանձնաշնորհեալ բանտարկեալ մըն էի և կեանքիս մէջ երբեք ունեցած չեմ այդպիսի հանգիստ ժամանակ մը։ Ինձի Թոլստոյեան որ կինս և հինգ զաւակներս մնանին ունենամ այդ սենեակիս մէջ, Ծնունդի ոտնը անոնց հետ անցնելու համար։ Մենք հոն անմոռանալի ժամանցներ ունեցանք մեր Ծնունդի նուէրներով, կերակուրներով, քարտերով, այո, նաև Ծնունդի անհատուցելի խաղերով։ Անկէ առաջ և մինչև այն առեն Հալովէյի բանտին երբեմնի երեսները երբեք արձագանգած չէին ուրախութեան այդպիսի աղաղակներու։

Բանտի Պատուհին մէջ հոգեւոր պատճառներ

Բայց առիթն մեծ յիշատակը ինձի համար այն պաշտամունքն է որու մասնակցեցայ բանտի մատուռին մէջ։ Հոն էր որ ինձի ակռ պատահեցաւ մը, մեծագոյն պատահարը զոր երբեք ունեցած եմ իմ ընկեր-արարածներուս հաղորդելու համար։ Այս պատմութիւնը չատ անգամներ ըրած եմ։ Հոս անգամ մըն ալ կրկնեմ զայն։

Նաւակ մը կը դրէի խեղճ, գժբախտ աղջկան մը, որ փողոցային կեանքէ մը փրկուած էր, բայց նորէն ալ կը սեղմուէր իր հին ինկած վիճակին, այսինքն Եգիպտոսի սոխին ու սխտորին։ Բարեկամ մը խնդրեց ինծմէ որ գրեմ այդ նամակը, որովհետև ան կը խորհէր թէ Հալովէյի մէկ բանտարկեալէն գրուած նամակ մը կրնար զայն խրախուսել աւելի բարձր ու ազնիւ կեանք մը ապրելու համար։ Ես այդ բաւական դժուար գործը գրեթէ կէս ըրած էի երբ բանտին զանգակը պաշտամունքի հրաւէր կարդաց։

Գրիչս վար դնելով հետևեցայ բանտապահին, և անոր հետ վեր ելայ նեղ, գարձգարձիկ սանդուղներէն և հասանք երդիհանի սենեակը ուրկէ ես միայն, իբրև առանձնաշնորհեալ բանտարկեալ մը, իմ հարիւրաւոր բանտակիցներուս կը նայէի։ Բանտի մատուռի մը մէջ Ծնունդի առաւօտեան պաշտամունքը չատ հետաքրքրական փորձառութիւն մըն էր։ Բայց ոչ մեկ եկեղեցիի, կամ մատուռի, կամ կաթողիկէի մէջ չեմ ունեցած այն զարմանալի տպաւորութիւնը զոր հոն ունեցայ։

Զարմանալի փորձառութիւն մը

Պաշտամունքը դեռ նոր սկսած էր երբ ցնցուեցայ ձայնէ մը որ կարծես թէ հոգիէս կու գար —նեղսէս, և մինչդեռ աստն ալ կարծես խիղճէս դուրս տեղէ մը, կրաւորարար հանդարտ, յստակ ու արագ, և ձայնը ըսաւ ինծի.

«Ինչո՞ւ կ'ըսես այդ խեղճ աղջկան որ Քրիստոնեայ ըլլայ։ Ա՛լ ոչ ոքի ըսէ թէ Քրիստոնեայ ըլլայ։ Այլ ըսէ, «Քրիստոս մը կայ։»

Եւ երբ ձայնը լսեց՝ խորհեցայ, «Այս ի՞նչ հայհոյութիւն է։ Մեր Տէր Յիսուսէն զատ ո՞վ կրնայ Քրիստոս ըլլալ։»

Ու ձայնը նորէն ըսաւ. «Աւելի եաքը ոչ ոքի ըսէ որ Քրիստոնեայ ըլլայ, որովհետև — Քրիստոնեայ—բառը ալ պիտակ մը եղած է որով ոչ թէ Քրիստոս այլ եաը կը ցուցադրուի։ Միայն ըսէ, 'Քրիստոս մը կայ։'»

Զայնը լսեց ու ես մտածեցի թէ արդեօք թէ սրտիկ կամ զար և ի՛նչ կը նչանակէր , և թէ ես իրապէս կրնայի՞ մարդոց , իմ եղբայրներուս , ըսել , «Բրիտաոս մը եղէք ,» մինչ ես ինքս , ատ՛ող , պիտի թէ Բրիտաոս մը չեմ եղած :

Անկէ ետքը թէև միշտ անարժան , բայց աշխատած եմ գոնէ հնազանդելու Մնուանդի այդ պահանջին ,—«Բրիտաոս մը եղիր :» Բրիտաոնէ ական կրօնին բոլոր էութիւնն ու խնդութիւնը իսաացած է այս պատգամին մէջ , որ եկաւ ինծի Մնուանդի այդ օրը , Հալուեցի լանտին մէջ :

«... ԵՒ ՅԵՐԿԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ :»

ԳՐ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Կ'եռեւիիի կսիւ կիրեր կատաղի,
Աստղերեան դիզուիի առկեր թխպանոց,
Եղեկտրական իուլ հոսանիոդին վրրեժի՝
Մարտի շաւիղն է կը ծարաւսի կրակարբոյ:

Պատերազմն իր հանապետական թեւերով
Կը գրկէ պինդ գիւղ ու քաղաք վեռ ու դաշտ,
Ու երեկի դրացնորթիւնն անիպառով
Կը բայբայուի վրեժխնդրութեամբ մը անհաշտ:

Ու կ'ընդհարին բանակներդ իրարու՝
Կատաղութեամբ մ'անկրպակեի ու վայրագ,
Եւ կը սիոեն բիւր նախաձիրներ անարդու՝
Յազեցնելու իրենց արեան ախորժակ:

Եւ ի՛նչ զարմանիք. երկու կողմն ալ իր դասին
Աւրարութեան հատասիովը զօտեպինդ՝
Իրենց պատիւն ու փառք փրկել կ'աշխատին,
Զոհաբերելով բազդութեան կ'ըզգան խիղճ:

Մե՛ծ յաղթանակ...երբ բիւր կեանքեր մահանան
Երբոր պահին աշխատաւոր բիւր ձեռքեր,
Բիւր օճախներ երբ բայբային ցիրուցան,
Մե՛ծ յաղթանակ ... աւերումի սե՛ւ պատկեր:

Եւ այս անհծ ին պարծանքն է դեռ մարդկութեան
Միլիոններ կը մսխուին որ ազգեր
Մահ սպառնան մեկզմեկու յաւիտեան.
Յաջողութի՛ւն ... քէ սարսափի սե՛ւ պատկեր:

* * *

Բայց անցեալին մղձաւանջ սարերեն
Յարարերիւ կ'արձագանգի երգ մը հին,
«Խաղաղութի՛ւն երկրի վրայ հանդերեն,
Խաղաղութի՛ւն յարաթիղում աշխարհին:»

Եւ ի՛նչ հեգնանք. կ'արժէ՞ սուր հատասակ,
Բայց չէ՞ որ մեր սիրտին խոսի երգն այս հին.
Խաղաղութեան Իշխանը տուկ կրնայ տալ
Խաղաղութիւն այս խրտուիեալ աշխարհին:

ՏՂԱՅՈՑ ԷՋԸ

ՈՍԿԵԳԵՏԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

ԿԱՄ

ՍԻՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

(Արիրեական առանդաիպ մը)

Հեղինակ՝ ՃՈՆ ՐԸՍՔԻՆ Մ. Ա.

Թարգմանիչ՝ ԳՐԻՉ – ՔՆԱՐ

3.

Եւ չիտակը խօսելով կարճահասակ պարոնը ալեկոծ մը իջեցուած էր: Անոր դէմքին վերատրը արտայայտութիւնն ունէին ծեծ կերած լակոտի մը պէսին պէս վար կը կախուէր, և անոր ծայրէն չատ կը կաթէր՝ ինչպէս կը կաթի հոմանոցի մը ծայրէն. պերճերուն ծայրէն ալ չատ կը մղէր լաճկոնակին դրպանները և վար և հոնկէ ալ դուրս , իբրեւ առուակ մը :

«Ներողութիւն, պարոն ,» ըսաւ Բաթրեաիա, «չատ կը յուսամ, բայց խոհասպէս լսանալ չեմ կարող :»

«Ի՞նչ ընել չեք կարող ,» հարցուց ծեր պարոնը :

«Ձեզ՝ նեբա չեմ կրնար բնդունիլ , պարոն, —ըսաւ ի՛րեմ թէ չեմ կրնար . Հղբայրներս վրս մեռայնելու առաքնան կը ծեծեն եթէ այդպէս լսան մը ընեմ վաթեան իսկ անցնեմ: Ի՞նչ կ'ուզեք պարոն :»

«Ինչ կ'ուզե՞մ,» ըսաւ ծեր պարոնը խոժռուած, «կրակ և պատապարան կ'ուզ-

վեհ. և դուք ներսը մեծ կրակ մը վառած էք ոչ կը բռնկի, կը ճարճատի և պատերուն վրայ կը պարէ և ոչ ոք կայ հոգ վայդ վայելելու։ Կ'ուզեմ որ վիս ներս ընդունիք. ես միայն տարնազ կ'ուզեմ վեհ։»

Բարեբախտը այս խօսակցութեան ատեն դլուխը պատուհանէն բաւական ժամանակ դուրս հանած ըլլալով կը դիտար թէ իրապէս անհաճոյ ըլլալու սպառնան խիստ ցուրտ մը կար դուրսը, և երբ եօթն գարձած ու տեսաւ այն սպասող, ճարճատուն կրակը, որ իր լոյսէ լեզուակները մինչեւ ծխնելոյզը կ'երկարէր, կարծես թէ խորհուրդ ուզեն իրմէ անուշ հոտը լսելու համար, սիրտը կը հալէր թէ այդ կրակը պաշտող տեղը կը վառէր։ «Մարդը շատ թրջած կ'երեւայ,» բաւ փոքրիկն Բարեբախտ, «գոնէ քառասուն ժամուան համար ներս ընդունեմ զայն» Դէպ ի դուռը գնաց և բաց։ և մինչ ծեր պարոնը դուռէն ներս կը մտնէր՝ հովը սոսկալի վշտմունք մը ներս խուժեց. այնպէս որ առնէն մինչեւ հեն ծխնելոյզը դղրդեցաւ։

«Ապրիք, բարի տղա,» բաւ ծեր կարճահասակ պարոնը. «դուք անհոգ եղէք ձեր եղբայրներուն ընելիքին նկատմամբ. ես պէտք եղածը կը խօսիմ անոնց։»

«Խնդրեմ, պարոն, այնպէս բան մը մի վտռէք,» բաւ Բարեբախտ. «չեմ կրնար թողուլ որ դուք հոս մնաք մինչեւ անոնց վերադարձը, անոնք վիս կը սպասեն։»

«Տէ՛ր ողորմեա,» բաւ ծեր պարոնը, «չաս կը ցաւիմ որ անոնց մասին այս պիսի խօսքեր կը լսեմ։ Հոս ո՞ըշան պիսի կրնամ մնալ ուրեմն։»

«Հաղիւ մինչեւ՝ որ այս խորովածը պատրաստուի, պարոն,» պատասխանեց Բարեբախտ, «ու ան ալ ահա՛ եփելու վրայ է։»

Յետոյ ծեր պարոնը խոհանոցը իջաւ և ափսեին (օճագ) քովիկը նստաւ. անոր պզակը առաստաղէն վեր մինչեւ ծխնելոյզը հասնելու բարձրութիւնը ունէր, որովհետեւ առաստաղէն բաւական բարձր էր։

«Դուք հոգ չտանիք պիտի չորնաք, պարոն,» բաւ Բարեբախտ և նորէն ներս տաւ խորովածը դարձնելու համար։ Բայց ծեր պարոնը հոն չդրցաւ ու անոր վրայէն չուրը կաթ լ կաթիլ կը վազէր կրակին անմխիթարութեան վրայ, կրակը կը ռաչէր ու կը յոյսաէր և կը սկսէր մարիլ ու սեւնալ։ Պարոնին կրկնոցին պէս կրկնոց մը երբեք սեռած չէր Բարեբախտ. անոր խոթաքանչիւր ծալքէն չրորդանի (օդուզ) մը պէս չուր կը վազէր։

«Ներողութիւն, պարոն,» բաւ Բարեբախտ վերջապէս, տեսնելով որ չուրը անդիմակ դադրելու առտնիներ չունենալով կը վազէր յատակին լ վար, «կրնա՞մ ձեր կրկնոցը մէկդի առնել։»

«Ոչ, չնորհակալ եմ,» բաւ ծեր պարոնը։

«Իսկ ձեր դիա՞կը»

«Շատ հանգիստ եմ, չնորհակալ եմ,» բաւ ծեր պարոնը քիչ մը խստութեամբ։

«Բայց ... պարոն, ... չաս կը ցաւիմ,» բաւ Բարեբախտ վարանոտ, «բայց ... պարոն, ... այդ կերպով ... կրակը պիտի ... մարէը.»

«Այն առեն այդ խորովածը պատրաստել սէրլի երկար պիտի տեւէ,» բաւ այցելու պարոնը չոր կերպով մը։

Բարեբախտ շատ շուարած էր այցելուին այս վարմունքին պատճառով. ան խոնարհութեամբ ու մխիթարանքի

պատմեցաւ կը խօսէր Տէրեան հինգ վայրկեան ալ իր դատաւ պատրաստ չըմնաց։

«Այդ խորհածը շատ համով կ'երեւայ,» ըսաւ Ծերը պարոնը վերջացուցած, «սակայն քիչ մը կրնա՞ք տալ ինծի»

«Օ՛, այդ անկարելի է, պարոն,» ըսաւ Բաշեբախտ։

«Շատ անօթի եմ,» չարունակեց Ծերը պարոնը, «ոչ երեկ ոչ ալ այսօր բան մը կերած եմ։ Վատահ եմ որ անոնք ընտանի պիտի չհամարուին, եթէ սակրատօղի կողմէն մեզ մը տաք լինի»

Ան այնչափ մեղմանազեան եղանակով մը խօսեցաւ որ Բաշեբախտի սիրտին շատ դպաւ։ «Անոնք այսօր լինի կտոր մը միայն տալ խոստացան, պարոն,» ըսաւ ան, «հոս այդ կտորս կրնամ տալ ձեզի, բայց ոչ աւելիւ»

«Աղնի՛ւ տղայ,» ըսաւ Ծերը պարոնը գոհունակ դէմքով մը։

Այն առեն Բաշեբախտ պնակ մը առաւ ու տարցուց և պոռնկին ալ օրերչ։ «Հոգս չէ, եթէ նոյն իսկ ծեծ ուտեմ տատ համար,» կը խորհէր ան։ Երբ ան խորոված էն խոշոր կտոր մը կը կտրէր՝ դուռը մեծ ազմուկով բացուեցաւ։ Ծեր պարոնը կրակէն այրած պէս յանկարծ ետսած տեղէն վեր ցատկեց։ Բաշեբախտ կտորը նետեն տեղը տեղատուրէց՝ յոյսին չընել աշխատելով և վազեց դուռը բանալու համար։ (Շարունակելի)

ՁՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՎԵՀ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿԸ

(Շար. նախորդ թիւեն եւ վերջ)

Առ ձեզ են բանք մեր, ով ջահանայք, որ յետ Եպիսկոպոսաց երկրորդ էք ի մէջ ժողովրդեան։ առ ձեզ գան ամենայն կարօտեալք և վշտացեալք, առ ձեզ դիմեն վասն հոգեւոր գործոց և եկեղեցական սրբազան խորհրդոց։ հանապազ ունիք անարգել ելեւմուտս ի սուն ծխոց ձերոց, և որպէս հայր հոգեւոր ի ձեզ հաւատան զղջմանիս սրտից խրճանց և առաջի ձեր բանան զարտասուեան և զխոխմանս վէրս խրճանց, վասնորոյ յարգարեաք ձեզ, մի սայք երբեք խիք անդանիլ արտասց ի պաշաոն ձեր, այլ արիարար, յօժարակամ սրտիւ, առանց ծուլութեան կատարեցէք զպարտս ձեր, զահաճանան ի սուրբ Տերդ զժամակատարութիւնն անթերի կատարեցէք, առանձին և հրապարակական քարոզութեամբ պահեցէք միշտ զդառս գիտութիւն հասն ձեր ի բոլ հպատակեան և Աստուածահաճոյ գործս։ մի լիցի ձեզ խնթիս հայել առ մեհեանս և գասն սրոց կամ ընծից դժուամարհութեան ակնարկել, այլ զոյ առաջադրեալ են ի ձէնջ և զարդասիրչ, պարտին չահել զկրաւնութեանն և զակարտութեան։ Ըստ նեղութեան Շնորհալոյ՝ մի ոք ի ձէնջ սիրեցէք զսիքեաւթիւն ուսման յաղագս ծուլութեան կամ ակնարհանան զրաղմանց։ թէև ոչ կարէ ոք առնուլ կատարեալ լինել, ասկայն հարկ է ի կարեւորն անթերի լինել։

Ցետ հոգեւոր չարաչարութեանց ի ձեռն հաւատարեանաց, զնեալարդոյ մատց ժողովրդեան գուք էք, ո՛վ պատուական հրաշալաւոս կահոսք, զրակատակալեաց և մատնագիրք։ ի ձեզ հայեն ընծայարգուք մատանեաց և լրտեսաց, ի ձէնջ ակնկալեն չչարարիս նեղատրէս երեւութից և զիչդրիս բացատրութիւն նոցին, հաւատան և հանեմն ամենայն առաջնորդս։ Սրբ, ազգեալք զԱստնակարգն Աստուած զի գուք լցեալ պայծառ լեհատուիւնամբ, լի ազդատրութեամբ, լինելիք չարագիտաց ճշմարտութեան և առաջնորդիցէք զմիտս ժողովրդեան ի բարին և ի փրկաշահութեան։

Մնծատուչք և ատչք, առ ձեզ ուղեմ զիսօսս մեր, զգաք, որ ձեռնադրեալ էք ամենայն բարութեամբ աչխարհիս, զգոս հանդոյ լեալ և պարգեւողին բարեաց տալ ձեզ առատապար, հաստուցէք աչխատասիրաց ձերոց բան վատահոց խրճանց, յիչեցէք զնեանցին զձեր և զհայրն Աբրահամ, որ առատ էին ի տուրս, հանապազ պատրէին զձէր և զհանգիստն

(Տես եջ 62)

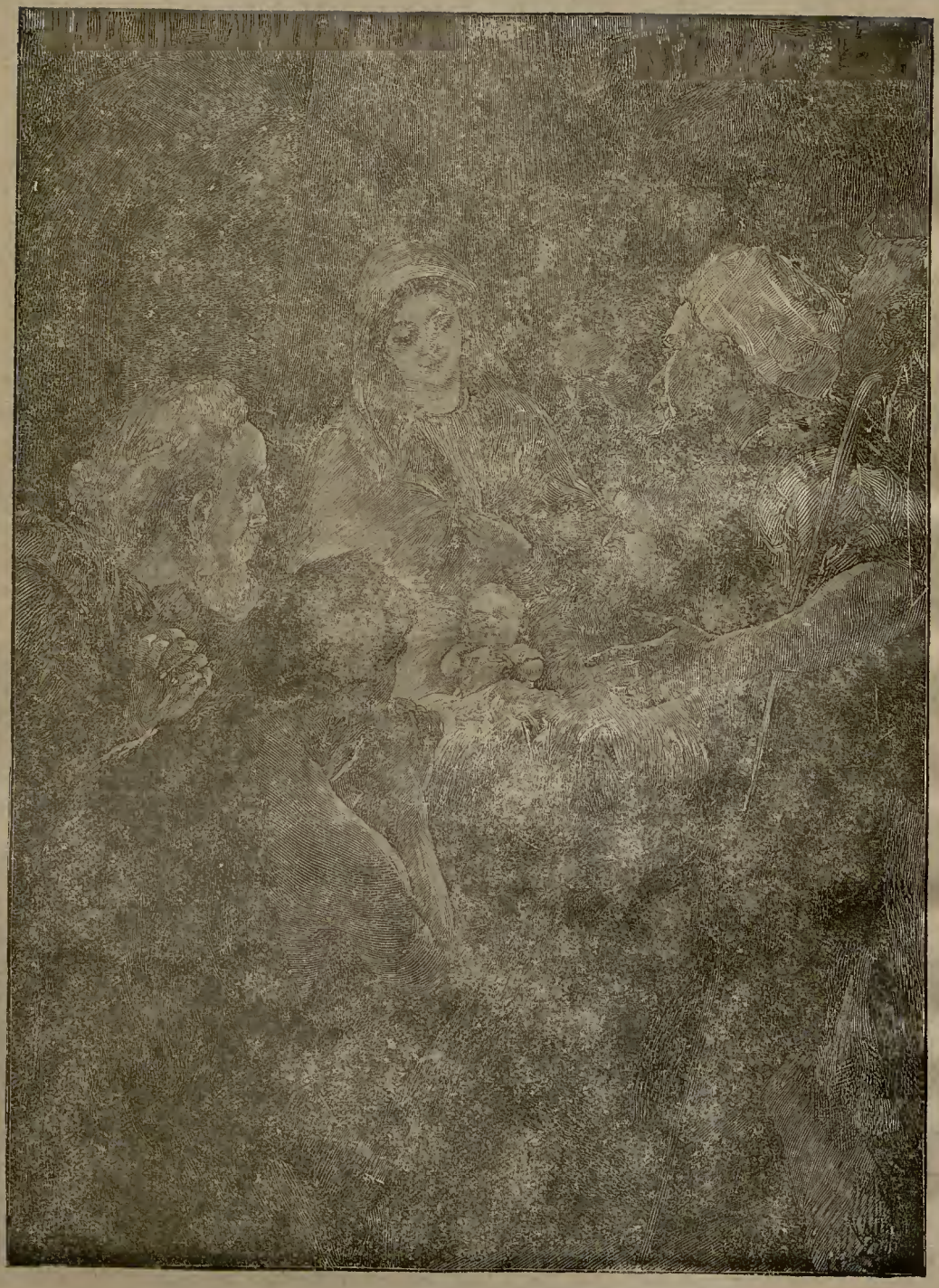

ՅԻՍՈՒՍ ՄԱՆՈՒԿԸ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՏԱՐԻԱԿԱՆ

Խորհուրդ ածեաց եւ սխանձելի որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ. հովիւին երգեն ընդ հրեշտակս, տան աւետիս աշխարհի:

Ծնաւ նոր արեգակ ի Բեթղեհեմ քաղաքի. որոյ մարդկան օրհնեցեք, զի վասն մեր մարմնացաւ:

Անբաւելին երկնի եւ երկրի ի խանձարուրս պատեցաւ. ոչ մեկնելով ի Հօրէ ի սուրբ պարկեցաւ:

Այսօր գնծան երկինք ի վերուստ մեծապայծառ աւետեօք. եւ արուարձս ամենայն զգեցան հանդերձ փրկութեան:

Այսօր յայրին ընծայեցաւ Բրխտոս որդին Աստծոյ. եւ հրեղինաց բազմութենին յերկնից յերկիր վայր իջեալ:

Այսօր հովուացն տեսեալ զարդարութեան արեգակին. եւ ընդ հրեշտակս երգեին փառք ի բարձունս Աստծոյ:

Ի հօրէ ծագեցաւ յուսաւորել զաշխարհս. արդարութեան արեգակին տէր, փառք քեզ:

Ծընաւ ի յայրին, ընծայեցաւ Բեթղեհեմ. արդարութեան արեգակին տէր, փառք քեզ:

Հովուացն յայտնեցաւ երկրպագեալդ ի մոգոց. արդարութեան արեգակին տէր, փառք քեզ:

Եւ մեք երգեցուք որ ի կուսէն մարմնացաւ. արդարութեան արեգակին տէր, փառք քեզ:

Լոյս ի լուսոյ ի Հօրէ ան սփեցաւ եւ մարմնացաւ ի սուրբ կուսէն, զի վերստին նորոգեսցես զապականեալն Ադամ:

Դու Աստուած ի յերկրի երեւեցաւ եւ ընդ մարդկան շրջեցաւ, եւ փրկեցեր զտիեզերս յանիծից Ադամայ:

Քեզ ի յերկինից փպղեալ Հօր ծնող ասէ, Դու ես իմ որդի. եւ Սուրբ Հոգին զքեզ յայտնեաց աղաւնակերպ երեւմամբ:

զՏուղին ամենայն բարեաց : Հանէք մեզ եւ բաժին ի զոհ ժողովրդական եւ այսու բարեգործութեամբ արարէք ձեզ քահանս առանց հնանալոյ եւ զանձ անպակաս յերկինս . եւ երկնաւոր Հայրն ամենեցուն տեսանելով զգործս ձեր բարիս՝ հատուսցէ ձեզ զատանապատիկ :

Ա՛ռ ձեզ եւս ունելիք յորդոր , ուսուցչիք եւ զառաքելոցդ , քանզի ի ձեզ հաւատացեալ են մատաղերամ մանկտիք ազգիս : Հայր և մայր փոյթ ունին զղջրպացմանել մարմնոյ զաւակաց իւրեանց . հոգեկան և մտաւոր զարդացումն ի ձեզ է յանձն եղեալ : Ծա՛ռք եք զառաքելոցդ և կրթիչք , դուք եք մարգիչք նոցա ի պէտս պիտութիւնս և ի բարոյական կրթութիւնս : Արդ , յաւանդէն զպէտսէս պիտութիւնս , կրթեցէք զնոսի մանկանց հրեղէնէն Աստուծոյ , զի ի ոտայ սիրոց բնաւորացնել բարի գործոց , առ յոտային լինելին բարի անդամք հատարակութիւնս : Փոյթ ունիցիք վարժել զմանկտիս հրեղէն սիրոյ ի լինել աչխատասէր ի մատուցանան պարապմանս , բարի և սիրող առ ընկերակիցս , կարգապահ և համեստ ի գնացս և ոչ միայն բանիւ բերանոյ , այլ և օրինակաւ անձին ձերոյ եղերաւք զառաքելոցդ :

Ի գառաս Հայոց ժողովուրդն մեր զանանձանձուկ վիճակի և խարխափի ի տպիտութիւնն , ոչ կարէ անխնդիր լցուցանել զպէտս և զկարիս ընտանեկան անհրաժեշտ պիտոյից և ոչ հոգ առնել ուսման մատաղերամ զաւակաց իւրեանց , բայց ուրախութեամբ յոտի անասնեամբ , զի օր ըստ օրէ յառաջանան և զարգանան ի տեղիս տեղս բարեգործական , կրթական , հասարակական , պիւզանտեսական և այլ տզղաչահ և օգտակար հատատատութիւնս : Արդ , օրհնեմք զվատատակս ամենայն ընկերութեանց , յորդորեմք զանդամս և զվարչութիւնս նոցին , զի լի եռանդեամբ աչխատ լիցին արդիւնաւորել զնպատակն բնկերութեանց և այսու նմանապէս Սամարացւոյն Աւետարանին ելիչ բոս բանի Փրկչին արբուցանողն բաժակի մի՛ց ջրոյ ոչ կորուսանէ զվարձս իւր , ապաքէն ա՛րչաւ և էս առաւել զուք , որպիսիք Մեր , արժանի լինելոց եք վարձուց վասն ժրջման վաստակոց :

Լաւարար և զուք , ժողովուրդ երկրագործ որ ա՛ջնիւք զօրն հանապազ . ծանր են աչխատանք ձեր , սակայն օրհնեալ են վաստակք ձեռաց ձերոց , որովք լցուցանէք զպէտս անհրաժեչտ կարեաց ամենեցուն : Ազօթեմք առ ամենաբարին Աստուած պտղաբեր առնել զանդ և զանպատասն ձեր ազատ պահելով ի չնաչտակար պատահարաց : Աչխատ լերուք տալ որդւոց ձերոց զուսումն և զդիւանութիւն , փոյթ ունիցիք բնդնել ի չէնս ձեր զպարտս և զիդեալսն բարեզարդել , չքանդել զարդիս ի գժուարին պարագայս կենցաղ պիտութեամբ և ուսմամբ զինեալ մարդիկ միայն ևւթ կեան և անկարօտ գերս ունին : Սիրով , խաղաղութեամբ և համերաչխ գործակցութեամբ կարէք լինել բարեկենդիկ :

Յորդոր կարգամք առ ձեզ , զաւակք Մեր , սիրելեայք և ըրիստդ , , պարկեչտութեամբ և բարեվարութեամբ կեցէք , որպէս վայել է քրիստոնէական բարեպաչտութեան . զարդարեցէք զանձինս ձեր ոչ ոսկւով և արծաթով , այլ առաքինութեամբ և առաքինի վարուք , զեռս լինիք զաւակութեան մանկանց , քանզի մայրն է , որ ուսուցանէ զաւակաց զաւագին բառս արտաբերել . զդուռնօք և սիրով ուսուցէք զնոսա քաղցր բարբառ :

Հուսկ ուրեմն առ ձեզ զանամք , միաբանք Ս . էջմիածնի , անդադրիւ եղերաւք մեր ի Քրիստոս , ցանկութիւն Մեր է տեսանել զձեզ նանգամն յաղօթս , ողորմութեամբ և արբութեամբ վառ պահեալ զջոյս հաւատոյ լսպտերոց բոս օրինակի իմաստուն կուսանացն : Զինեալ առաքինութեամբ՝ սպասաւորել Սեղանոյ Սրբոյ , որպէս ուխտեալ էք ի ձեռնադրութեան : Մանաւանդ յուչ ածեմք ձեզ , զի ի պէտսէս պաչտօնս ի վիճակս , զառաջնորդութեանց առնեմք և զիմանաորդութեանց , ի ձէնջ կարգին պաչտօնեայք : Ուսաք պարտիք ձեր են ընտելացեալ ի կրօնատարածան կենցաղս , ի պաչտաման լինել օրինակ համեստութեան , ներողամտութեան , անձիչաչարութեան , հեւրասիրութեան և բոս ամենայնի առաքինի վարուց , կուռ զօրութեամբ ջանալ ի չահ Ս . կաթողիկէ էջմիածնի և ժողովրդեան , և աջակից Մեզ , ի կատարել Մեր զծանր պարտս , որք եղան ի վերայ Մեր կամօքն Աստուծոյ , ցանկութեամբ համայն ազգի Հայկազնեան և միաբանական Ոսկոսիք :

Իսկ Մեզ , ըստ երդման Մերում , զոր նախ քան զսուրբ օծումն երդուաք առջի Ս . Սեղա-

նոյ Միածնակէտ Տաճարիս, մնալով հաւատարիմ կարգաց և կանոնաց ի նախնեաց մերոց հաստատելոց և աւանդութեանց Ս. Առաքելական Եկեղեցւոյս Հայաստանեայց, ի նմին յարդարեմք և զսիրելի զաւակունսդ։ Մաղթեցուսք Տէրն որպէս մնօք իւրաքանչիւրն ըստ առաքինութեան, ըստ չնորհաց և ըստ կոչման. վասն որոյ աղօթեմք առ Ամենաբարձրեանն Աստուած, զի զօրավիգն լիցի մեզ առնելոցն ի կատարելն զպարտս մեր. կոչանիլ ի նեղութեան և ի պատահարաց, այլ միշտ առ Աստուած յուսալ և համբերութեամբ և սիրով տանիլ զխաչն մեր։

Ժողովուրդ Հայոց, որ չհայեցեալ ի տկարութիւն անձինս, եկեր ի վերայ Մեր զհովուապետական պարտս, աղօթեսջիր վասն Մեր, զի Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս զօրավիգ լիցի Մեզ ի կրել զծանր խաչն, և հաւատաքո, զի լուիցէ Տէր ձայնի ազաչանացդ և պահեսցէ զՄեզ վասն նեկեղեցւոյ իւրոյ։ Ամէն։

ԳԻՒՐԳ Ե.

կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ կոնդակս յամի շնորհաց Քրկ[ի]ն 1912, 29 Սեպտեմբերի եւ ըստ տումարիս ՌՅԿԲ. ի Հայրապետութեան մերում Ա. ամի յԱթոռաստեան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ի Վաղարշապատ։

ՎԱՌԱԲԱՆԻՍ ՔՈՎ

ՈՍԿԻ ՊԱՏՆԷՀՈՒԹԻՒՆԸ

(ՍՏՈՒԵՐ)

Բ.

Ա. Այն անձը որ կը սպաննէ իր պատեհութիւնը։

Սաուղ, Իսրայելի թագաւորը, Սուրբ Գրական տիպարն այս առաջին անձին, հանդարտութեամբ, խոհականօրէն կսրընթացուց պատեհութիւններն անդին իր ամրողջ կեանքին։ Եւ ո՛րքիսի պատեհութիւններ էին Սաուղի այդ պատեհութիւնները։ Ո՛րքիսի անակնկալ հիւր մը, հազուագէպ այցելու մըն էր, անհուն կարելիութիւններով, անսահման հնարաւորութիւններով՝ որ եկած կը բախէր դուռն իր կեանքին այնքան եռանդագին, ա՛յն օրն՝ երբ ինք, իր հօր էշերը փնտռելու եկած պահուն, անոնց տեղ՝ թագաւորութի՛ւն դտաւ։ Անօրինակ, աննախընթաց դիպուած մըն էր՝ որ պատահեցաւ Կիսի որդւոյն, երիտասարդ, կարճ, դեղագէմ Սաուղին, երբ ինք, հոգածութեան մը որպէս, գտաւ ինքզինք անկիսիլ եղած պատեհութեան մը յանկարծ ձայնին՝ որ պինդ դահու մը կը կոչէր, արքունական փառքի և՛ առաջնորդէր, չնաչխարհիկ պատեհութիւն մը՝ որ պիտի Իսրայէլի անդրանիկ թագաւորն ընելու աղդարար գործիքնը կ'ըլլար։ . . . Եւ սակայն չնաչխարհիկ պատեհութիւնը միացաւ Սաուղ — ինչպէս հարիւրաւոր մարդիկ կը սպաննեն իրենց պատեհութիւններն այսօր — պահանջելով իրր իրաւունք այն բանը՝ զոր պարտ էր ունենալ իրր պարտականութիւն, իրր իր անհատական ինչքը, իր բան տագաստածքը՝ իր քմահաճոյքին համեմատ գործածելու համար զա՛յն՝ զոր Աստուած իրր աւանդ տուած էր իրեն։ Այն բարձր պատեհութիւնը՝ որ պինդ պարտականութեան չափերն մէջ առաջնորդելու համար — իրր Աստուծոյ մէկ հրեշտակը — եկած էր իրեն, իր յայրատ արտերանքներուն, իր վատ անչխերուն ծառայող տարեվէր մը առաքեանին տարրերացաւ, այնքան նուաստացաւ զայն։ Այսպէս ի գո՛ր վատնեց, կորնչեցաւ Սաուղ իր ոսկի սպասիրաքիւնը, պատանո՛ց զայն՝ որ պիտի պահէր պինդ անհան օրհնութիւններով, անզուգական, անչէջ փառքով։

Քանիսնո՛ր կան այսօր՝ որոնց այնքա՛ն հարըստութիւն, ճոխութիւն, ապրեցութիւն բերած է պատեհութիւնը։ Կիսի որդւոյն Սաուղի նման, երկրագործի երիտասարդ, կարճ ո՛րքան գաւակներու կեանքի զոնեորեն պատեհութեան հրեշտակներ դրկուած են երկինքէն, և անոնք իրենց զոնեորը բացած ու ներս ընդունած են այս երկնառաք հիւրերը. և ահա կայն երբ ամրացած են պատեհութեան բերած հարստութեան, ապրեցութեան ու զօրութեան, անպատկառ կղզակած են իրենց երկնառաք հիւրը, սպաննած ու խաղած են անոր կմախքին իսկ իրենց կեանքերու պետասարկին առեւ, յանդգնած են լրբօրէն բսել— «Միայն ես այս բաներս, այս հարստութիւնս, այս զօրութիւնը, այս ապրեցութիւնը իմս է, իմս, ա՛յ Աստուածդն, իմս է, հետևաբար ապատ եմ քմահաճոյքիս համեմատ զայն գործածելու...», և անձնական լիրբ ցանկութեան, չժուժկալին

անյագութիւնն ու դձուձ, զգիր փառամոլութիւն բազմին վրայ գինուածքի պէս թափած են պարզևները ու չնորհքները այն ոմի պատուհան՝ զոր Աստուած դրած էր՝ կեանքին առուն ջաղցրացնելու ու աչխարհը լուսաւորելու համար։ Բ. Այն մարդը, որուն այն մարդուն՝ որ կը կորնչի ասիթը, կը վրիպի իր պատուհանը ձեռք ձգելէ։ Անոնք հասարակ տիպար մը կեանքի հասարակ ժամանակի մէջ, նկարագիր մը՝ մանաւանդ պատրաստի գոյներով՝ հազկացող ձեւերու, այլազան կերպարանքներու, այն մարդը զոր անմահացուցած են Տիքընզի նման չերմոռներ ու արձակագիրներ իրենց վիպերգութիւնն մէջ. տիպար մը՝ որ միշտ կը ոպասէ բանի մը որ իրեն գանայ, իրեն մերձենայ, և սակայն միշտ կը կորընչէ զայն, կը վրիպի զայն տանձնելու մէջ, երբ ան կը ներկայանայ իրեն։ Այսիկա այն մարդն է որ կարծես օր մը ուշ ծնած է, օր մը վերջ լոյս աչխարհը տեսած է, և որ իր ամբողջ կեանքը կը վատնէ տնտես ջանքերով՝ այդ թերին լրացնելու։ Ան միշտ չատ ուշ է մնացած այն պատեհութեան համար՝ որ կրնար հաճելու ու բոզդ բերել իրեն։ Կեանքի բոլոր դիպուածներուն, առիթներուն և հատ առանձնութիւններուն մէջէն ինչ որ պակասութիւններ կը չտացէ, որոնուն չնչաւորով կ'աւարտէ բոլոր այն ձախորդութիւններն ու գժբախտութիւնները՝ որոնց խաթարած են յաջողութեան բոլոր իր յոյսերը։ Ամէնքէն մինչև վերջը ձախողուած մին է իր կեանքը, և իր տագնապներն ալ ուրիշ բան չըլլար — բայց ևթէ — «Հո՛ն կը հանդչի մարդ մը՝ որ օր մը կանուխ մնաս, քան զի օր մը ուշ էր ծնած, իր ամբողջ կեանքն այդ պակասը լրացնելու համար վատնեց . . .»

Կան մարդիկ՝ որոնց ձախողութիւն է կարծես միշտ չտալ մը պակսած, առանձին մը պակսած, վարկեան մը ուշ մնացած ըլլալ կեանքի մրցանակին հասնելու. սակայն ասի չնմանողներ ևս այս կարգի անձեր միշտ, ի հարկէ թերի, յոսի նկարագրի տէր անձեր են, բնութիւնը, չատ անգամ օժտուած են չատ բնական բարեմասնութիւններով, պերճելի ձիրքերով ու գովելի յատկութիւններով։ Եւ սակայն միշտ կ'ողբերգին լալագին ևս այն դէպքը, պատճառը կամ տեղը՝ որուն տիրանալ կը բաղձային հոգեւին, իրենց ժամանակէն քիչ առաջ գրաւած էր ուրիշներէ։ Ինչ է այն բանը ուրեմն որ կ'արգիլէ այսպիսի անձեր արդիւնաւորելէ իրենց պատեհութիւնները. — մտացոդեան այն մռայլեր ունակութիւնը, այն ազեատրեր տովորամոլութիւնը՝ զոր կը ժառանգէ մարդ երբեմն, այլ ասկի չաճախ կը զարդացնէ պատանեկութեան և երիտասարդութեան առեն առացած յոռի, անազդեցիկ, ծանծաղ, երեսիկ, ապարդիւն կրթութեան միջոցաւ։ Իրենց առնմանելն գաւթա, անկարեւոր, ոչինչ բաներով նախապրաւ, կանխակալ ու մտազրաղ վիճակն է չատ, խիստ չատ անձերու՝ կեանքի մեծ պատեհութիւնները կորընդունելու միակ պատճառը։ Այս կարգի անձեր միշտ հուսա, հունտ ղբաղած են բանով մը, միշտ պարապած ունայնութիւններով, և երբ պատեհութիւնը կու գայ կը բախէ իրենց դուռը, իրենք այնքան ընկղմած, այնքան սուղած են այդ ոչնչութիւններու մէջ —հոգիին նեղքնատեսկին մութ անկիւնը կեանքի գործեր ընելով, քրտնկրտով անհետեւ ղբաղումներով՝ որոնք ոչինչէն ալ պակաս են —որ իրենց ականջները խլացած՝ չեն լսեր դրան բախումը, ու մինչև որ վերջապէս սթափին ու քայլ մ'առնեն դուռը բանալու, դո՛ն յուսախաբութիւն, ուշ, չա՛ռ ուշ, պատեհութիւնը հեռացած է . . .

Ի՛նչ ախորժելի բան է լսել դամբանական մը կամ կարդալ տոպանագիր մը — «Այնքան չատ խոստում, այնքան քիչ, այնքան ձգձիմ արդիւնք։» Մեծ գետի մը նման՝ որ անհետ կը կը կորսուի աւազուտին մէջ, առանց հասնելու մինչեւ Ովկիան, ու առանց սփռելու իր չուրջ բարիք և օրհնութիւն։ Ողբերգութիւն մը կործանած նկարագրի՝ որուն վերջին վճիռը տըրուած է. ողբալի՛ նկարագիր՝ որ կորսուած է իր գիրքին ու գործութիւնը —միայն ու միայն երկար տարիներու ապարդիւն, անխորհուրդ, տմարիկ վատնումով։ (Շարունակելի)

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ԴԻՏԱՐԱՆԷՆ

Հինգ տարի ետքը.— Թուղտի ակնարկ մը անցեալին վրայ.— Քաղաքական եւ գրական հորիզոնները, «Առեւտրաբեր»ի մշակները.— Պզտիկ վրէժի մը յուշատետր:

Ճիշդ հինգ տարի եղաւ այն ժամանակէն ի վեր երբ վերջին անգամ ըլլալով Առեւտրաբերի հիւրընկալ բարձունքներուն վրայ հաստատած մեր դիտարանէն դիտուած նշմարներն արձանագրեցինք: Եւ երբ այսօր կրկին կը պատրաստուինք դիտարանին փոշոտած ապակիները մաքրել եւ հարկ եղած ուրիշ յարդարանքներն ընել մեր դիտածներն արձանագրելու համար Առեւտրաբերի սիրելի ընթերցողներուն պզտիկ ծառայութիւն մը մատուցանելու անկեղծ փափաքով, չենք կրնար նախ Թուղտի ակնարկ մը չնետել անցդ այս հինգ տարիներուն աչքի զարնող դէպքերուն վրայ, կերպով մը մեր վերջին նշմարները այսօր սկսուած նշմարներուն կապելու համար:

Հինգ տարի՛: Իրօք կարճ ժամանակամիջոց մը կրնայ նկատուիլ գարերու հետ բաղդատելով, բայց ո՛րքան կարեւոր չըլլան մըն է յաճախ ազգերու, երկիրներու եւ մարդերու կեանքին մէջ: Հինգ տարի՛. ի՛նչ ահագին փոփոխութիւններ կրնայ յառաջ բերել, ի՛նչ յեղաշրջումներ կրնայ կատարել մեր չուրջը, մեր ներսը, մեր վրայ: Հինգ տարի. ի՛նչ զարգացումներ, ի՛նչ յառաջդիմութիւն եւ երբեմն ալ ի՛նչ արիւնոտ քայլեր կրնայ արձանագրել ազգերու եւ պետութիւններու պատմութեան մէջ:

Վերջին հինգ տարուան ընթացքին՝ ուրացան մըն է անցեր մեր քաղաքական հորիզոնէն: Սահմանադրութիւնն է որ եկեր է այդ չրջանին եւ քիչ մնացեր է զարձնալ պիտի հեռանայ եղեր: Ահեղ իշխանութեան աչք հզօր բռնակալ մը գահազուրկ եղեր է եւ հիմա իր փակուած պալատին մէջ թերեւս իր անցեալ փառքին եւ ազդեցութեան վրայ մտածած ատեն կը մտածէ նաեւ իր զործած նախճիրներուն վրայ, եւ իր խղճին որ յայտնապէս երբեք չէր նեղեր զինքը իր իշխանութեան մէջտեղին՝ թերեւս զինքը անհանգիստ կ'ընէ իր ապահովութեան եւ լքուածի օրերուն մէջ:

Այս հինգ տարուան ընթացքին մէջ մեր երկիրը անցեր է այլազան ճգնաժամերու մէջէն, եւ քաղաքական հորիզոնը որուն վերեւ աչքը կը փայլէր ժպտադէմ եւ զուարթագեղ՝ Սահմանադրութեան վերահաստատման այդքան օրերուն՝ զրեթէ երբեք ապատ չէ եղեր ամպամածէ ու մգերէ, որոնց որոտումն ու ճայթիւնը երբեմն սարսեցուցեր են այս տարաբախտ երկրին տարտարախոհ բնակիչները: Եւ այդ հինգ տարիին վախճանին մեր երկիրը զարձեալ անցնելու վրայ է ճգնաժամի մը միջէ, ուրկէ մաղթենք որ դուրս գայ երկրին համար աւելիով կարեւոր եւ անհրաժեշտ եղած գաղերն ու փորձառութիւնն առած:

Անցնող հինգ տարուան ընթացքին մէջ մեր գրական հրատարակին ալ անճանաչելի ըլլալու աստիճան փոփոխութիւններ կրեր է: Լրագիրներ, պիտակներ, օրաթերթեր, բոլորովին փոխուեր են, միայն մէկ օրաթերթ կը մնայ որ այս ամբողջ ընթացքին մէջ չարունակաբար է գրեթէ անխափան: Միւս օրաթերթերը, զոր այսօր կը տեսնենք, կամ բոլորովին նոր հիմնուեր են վերջին հինգ տարուան ընթացքին մէջ, կամ երկարժամանակեայ կամաւոր կամ ակամայ հանգիստէ մը վերջ վերստին իրենց գործը կատարելու վրայ են: Իսկ մեր այսօրուան թերթերուն պարտականութիւնը երբ կը բաղդատանք հինգ տարի առաջուան օրաթերթերուն պարտականութեան հետ, տարբերութիւնը պարզապէս հրաշալի ըլլալու աստիճան չափազանց կը դանենք: Բայց չատ չատով մոռցանք հինգ տարի առաջուան պրպչնութեան տանմտանափակումներն ու արտատպութիւնները:

Իսկ երբ կուգանք ակնարկ մը նետել այս հինգ տարուան ընթացքին մէջ լոյս տեսնող եւ տպա գործող գրական չարաթերթերուն կամ պարբերականներուն վրայ, անոնց թիւը եւ անունը յիշել պարզապէս անկարելի կը գտնենք: Տասնեակներ բուսեր են, եւ տարեվերջ չատ մարը մնաեր են: Եւ տակի տարիներ բան ալ կարելի չէ ըսել սոյն թերթերէն, որոնք առանց պէտքին դիտակցութիւնն ունենալու կամ գործին դժուարութիւններն ըմբռնելու հրատարակիչ կուգան չատախօս ուրիշներու օգտակար ըլլալու անտրոյ եւ տարտամ բաղձանքէ մը ուելի իրենց խմբագրութիւններուն կամ հրատարակիչներուն անուններուն տարփողանքներն ըլլալու: Առեւտրաբերի վրայ, տակաւին, մեր ակնարկը վայրկեան մը կանգ առնելով՝ կը տեսնենք որ հինգ տարի առաջ թերթը կը գտնուէր անոր երկար տարիներու մչակին Տոքթ. Պարնըմի խնամքին տակ. տպա կ'անց-

նի յաւէտ ողբացեալ Մր. Ալէնի դեկավարութեան. Մր. Ալէնի՝ որուն հետ մարդ կրնար կարծիքի տարբերութիւններ ունենալ, բայց իր անկեղծ նկարագիրը եւ լաւ արդիւնքներ յառաջ բերելու իր անկեղծ կամքը ամէն մարդու յարգանքին արժանի էին։ Ապա զարձեալ գործը կը տանձնէ Տոքթ. Պարնըմ, որուն կը յաջորդէ արդի խմբագիրը՝ Տոքթ. Մէքքալըմ, որ հետզհետէ թերթին տալու վրայ է այն ուղղութիւնը զոր սկիզբ առնելով, եւ հետզհետէ բարւոքումներ ծրագրելով զայն աւելի օգտակար հանդիսացնելու ամէն ապահովութիւն կու տայ կը նկատէ։ Եւ Տոքթ. Մէքքալըմ այս ամէնը կ'ընէ գրեթէ անաղմուկ եւ լռիկ-քիչ խոստանալով ու չատ տալով, հակառակը մեր Հայ խմբագիրներուն առհասարակ, որոնք գրեթէ միշտ թերթ մը հրատարակել սկսած առենին իրենց երեւակայած եւ չաճախ անհնարաւորագիտելի խոստումներն կ'ընեն, եւ սակայն գրեթէ միշտ միայն խոստում կը մնան, այսպէս ընթերցող հասարակութիւնը միշտ սկսելով ընկերով իրենց խոստումներուն հանդէպ։

Գրական հրապարակին վրայ ակնարկ մը նետած առենիս կ'արժէ յիշել նաեւ վերջին հինգ տարիներուն միջոցին նոր գրողներու մեծ խումբը, որոնք արտառոցմանկին կամ ուրիշ տեղերէ գալով մեր գրական հրապարակին տակին բնականաբար տարբեր կեանք մը. եւ չատ հին գրողներ քաշուեցան մէկ կողմ այլ եւ այլ պատճառներով։ «Տարեր կեանքը» միշտ օգտակարագոյն կեանքը չէ հարկաւ, ամէն պարագայի մէջ սակայն՝ մեր գրականութիւնն այժմ ստացած է ազատութիւն մը, որուն կը տենչար երկար ժամանակէ ի վեր։

Եւ այս անգամ մեր ակնարկները գրեթէ միայն մեր եռանդագնէ վերջ, կը յուսանք պատահութիւն ունենալ այսուհետեւ ժամանակ ժամանակ մեր աչքը եւ մեր չուրջը դիտել եւ արձանագրել մեր նկատները՝ ջանալով խուսափիլ անձնդութիւններ ընելէ մէկ կողմէն սահմաններուն մէջ «Հ. Յառիկոնեան»ի, որ չարթէ չարաթ «Հայ կեանքը» կ'արձանագրէ իր կուռ եւ հնութեղ յօդուածներով, եւ միւս կողմէն չրջանակին մէջ վեր. Ս. Պ. Շահանեանի, որ սկսած է իր չարաթական տեսութիւնները գրել այնքան չանկուցիչ կերպով, եւ որ կը մտադրէ գրական տեսութիւններ ալ ընել երբեմն։ Բայց կը յուսամ թէ այս պատուական բարեկամներուն բարի գրացի մը եւ մանաւանդ գործակից մը պիտի ըլլամ առանց երբեք բաղխումներ ունենալու իրենց սեփական նեխերուն հետ։

Վերջացնելէ առաջ իմ այս հակիրճ նկատները կ'ուզեմ պզտիկ վերջ մը լուծել «տխրահռչակ» գրաքննութենէն։ Բանակալութեան այն սեւ օրերուն երբ տովորութիւն ունէինք մեր նկատները գրելու, փափաքած էինք զայն ստորագրել «Առեսարերի Դէսը» բացատրութեամբ։ Գրաքննիչը չատ անողոք էր եւ երբեք չկրցայ գործածել «Դէս» բառը, հարկաւ մեղի բոլորովին անհասկնալի պատճառով։ Եւ հիմա, հինգ տարի վերջ, երբ գրաքննութիւնը անցեալին տխուր մէկ յիչատակն է միայն, կ'ուզեմ իմ վերջս լուծել՝ մեր այս յօդուածն ստորագրելով

4 Յունվար — Առեսարերի ԴԷՏԸ

ԴԻՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Մանօթ դրագէտ Տիրան Էֆ. Զրաքեան անցեալ Կիրակի Կ. պոլսոյ Ե. Բ. Ընկերակցութեան հրաւէրով «Հանդերձեալ կեանք» ի վրայ պիտական եւ գեղեցիկ բանախօսութիւն մը ըրաւ եւ իր յանկուցիչ ոճով ամբողջ ժամու կէս դիմեց ունկնդիրները։ Բանախօսութեան չահեկանութեան եւ օգտակարութեան համար կ'ամփոփեմ զայն յօդուած Առեսարերի ընթերցողներուն։

Յարգելի առենախօսը նախ խօսեցաւ մարգկային բնախօսական եւ հոգեկան երեւոյթներու իրականութեան վրայ, ներկայացնելով անոնց անջատ երեւոյթները, եւ փաստելով անոնց իւրաքանչիւր անկախ գործունէութիւնները։ Բնախօսական սահմանափակ, տեղականացուած, չօչափելի, տեսանելի եւ չափելի երեւոյթներուն բոլորովին հակառակ են հոգեկան երեւոյթները որոնք անսահման, անչափելի եւ աննիւթ են։ Օրինակի համար, մարսողական գործողութիւնը՝ սահմանափակուած մարսողական խողովակին մէջ՝ կրնայ տեսնուիլ եւ չափուիլ։ Իսկ ո՞վ կրնայ չափել իր ուրախութիւններն եւ կամ տրտմութիւնները. ո՞վ կրնայ սահմանել իր երեւակայութիւնը։ Մնցնելով նեխապաչտ և

դաղափարապաչտ գպրոցներուն և վարպետներուն, երկու կողմէն ալ յիշեց բազմաթիւ պիտոյտներ և անոնց գործերը, յորդորեց Հայ երիտասարդները կարդալ երկու գպրոցներուն տեսութիւնները՝ ճշմարտութիւնը հասկնալու համար։ Ջեռք առնելով ծանօթ պիտակեան լաւ նաձև ըսուածը թէ «Ինչպէս լեարդը մաղձ կ՚արտադրէ, այնպէս ալ ուղեղը խորհուրդ կ՚արտադրէ,» պիտակեան փաստերով հերքեց այս օթևակ բանաձևը ցուցուց թէ մինչդեռ բնախօսական երեւոյթները կը տեսնուին և կը չափուին, ինչպէս լեարդին մաղձ արտադրելը, սակայն խորհուրդը չչափուիր և չտեսնուիր և նիւթէն անջատ է։ Համբաւաւոր կիւսթաւ Լեոպոնի և ուրիշ պիտոյտներու տեսութիւններով նիւթիմնքայքայումն և ջնջումը հաստատեց, մինչդեռ հոգեկան կարողութիւնները անջնջելի են։

Բացատրեց նաև թէ արտաքին ախարհի մէջ միութիւն, պարզութիւն, բացարձակութիւն, և անփոփոխելիութիւն չկայ, մինչդեռ մարդուն հոգին, մարդուն ես մի է, պարզ, բացարձակ և անփոփոխելի, ապա թէ ոչ՝ չկրնայինք վերյիշել մեր անցեալ յիշատակները։ Հոգւոյ անմահութեան արտաքին փաստեր ևս յիշելով ձեռք առաւ ոգեհարցութեան խնդիրը և յիշատակեց քանի մը կարեւոր դէպքեր։ Տրէյմբնա առաղաքաչխը 1850ական թուականներուն մեռած նշանաւոր առաղաքաչխի մը ոգին կը հարցնէ Ուբանոս մոզարտի հանճարժման և Հրատին արբանեակ չունենալուն վրայով. ոգին կը պատասխանէ թէ երկուքն ալ աչքի պատրանք են. բայց այն օրուան պիտակներով կարելի չըլլար հաստատել. մինչեւ 1870 թուականները Ուաչինկթընի պիտարաներն չնարհիւ զօրաւոր դիտակի կը տեսնուի թէ իրաւցնէ Հրատ ունի երկու արբանեակ և Ուրանոս չունի հակաչարժում։

Ընաւ նաև թէ Աստուծոյ գոյութիւնն հզօր ապացոյց մըն է հոգւոյ անմահութեան։ Եթէ Աստուած կայ, ուրեմն ատ հարանօրէն հոգին անմահ է. ապա թէ ոչ՝ աննպատակ պիտի ըլլայ մարդուն ստեղծագործութիւնը։ Աստուծոյ գոյութեան կայտնի և անժխտելի ապացոյցն է սիեզերքի մէջ գտնուած ներդաչնակութիւնը, կապակցութիւնը և նպատակը, որոնք օրէնսդիր, հնինագիր Աստչին Պատճառ մը կ՚ենթադրեն անխուսափելիօրէն։

Աչխարհս առակ նիւթէն և նիւթը ոչնչութենէն ինքնաբերաբար չեն կրնար ստեղծուիլ. ասիկա անիմաստ (absurd) է։ Որպէս զի նիւթը յաւիտենական կամ ինքնաստեղծ անվերջ պէտք է անոր վերագրենք իմացականութիւն և ամենակարողութիւն, բան մը՝ որ անկարելի է, որովհետև բանիք թէ նիւթը ջնջելի ու քայքայելի է և մանաւանդ նիւթը մարդուն սորուելն է։ Աստուծոյ գոյութեան առակ մրցաքով հաստատուած չէ, այլ սրտով և զգացումով ալ։ Սկեպտիկութեան և անհաստատութեան յարմար դետին են անոնք որ զուրկ են ազնիւ զգացումներէ։ Եթէ մարդ մը իր ամբողջ անկեղծութիւնը օրուան մը կամ ժամու մը չափ գործած է, ներկով թչնամիներուն, սիրելով ամբողջ մարդկութիւնը՝ անպայման պիտի հաստատ Աստուծոյ գոյութեան։ Անոր գոյութիւնը անհրաժեչտ պիտի նկատէ։ Ահա յիշողութեան ամփոփեցի յարգելի բանախօսին մտքերը որ ամբողջ ժամ ու կէս առանց յոգնութեան խօսեցաւ մեր վրայ թողլով դիտելիք տպաւորութիւններ և իր հետ տանելով մեր համակրութիւնները։ Պատիւ դիտութեան և Հայ դիտունները։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Ապտուլլահ Ճեվահիր պէյ Ժէօն Թիւրք լրագրին մէջ յօդուած մը հրատարակելով կը յայտարարէր անցեալ չաթաթ թէ Բուլղարն ու Հայերը քաղաքակրթութենէ զուրկ Ժողովուրդներ են և թէ անոնք չնորհիւ Օսմանեան ախտաքաղաքակրթութեան չաւղին մէջ մտած են։ Մենք չենք պարտնար մեր այլազգի հայրենակիցներէն այսպիսի անհեթեթ խօսքեր լսելով, քանի որ անոնք զմայտաստար մեր անցեալին նկատմամբ երբեմն այնպիսի անյաստակ տպաւորութիւն մը կը ցուցադրեն որ զարմանալի ըլլալէ տակի ցատկի է։ Մեր նոյն հայրենակիցներէն մէկ քանիներն պրպտէ ու պատմարան համարող անձեր իրենց հայրենակիցներուն նկատմամբ այսպան թեթևամտօրէն վճիռներ արձակելու կարող չեն ուրիչ երկիրներու մէջ։ Ճեվահիր պէյի յօդուածը տակաւին սիրող մտայնութեան մը ծնունդն է, որուն հետևանքով է որ Հայաստան բոլոր գործակցութիւնն ալ կ՚արգիլուի։

կարծեմ թէ Հայերուն քաղաքակրթութեան պատմութիւնը պատմական հնագոյն յիշատակարաններով վաւերացուած է։

Սիսելով Հիթիթեան (կամ ըստ Սարք Դրոց Բեւեայի) և Եգիպտական, ինչպէս նաև Ասորեան արձանագրութիւններով մինչև մեր օրերը անթիւ ու անհամար յիշատակարաններ կը խօսին հին Հայերու քաղաքակրթութեան մասին, զորս անշուշտ պատմութենէ քիչ չատ տեղեկութիւն ունեցողներ լաւ դիտնալու էին։ Երէ ուղիղ է Փրոֆ. Ընէկնի տեսութիւնը Հիթիթիներու Հայոց նախահայրերը ըլլալու մասին, արդէն Քրիստոսէ 3,000 տարի առաջ Հայերը գրականութիւն ունէին, չենք գիտեր թէ Օսմանեան Կայսրութեան մէջ կա՞յ ազգ մը որ գրականութեան այդքան պատկառելի հնութեամբ պարծենալու իրաւունք ունենայ։ Հիթիթիներու և Ասորեացիներու պէս քանի և ռազմասէր ժողովուրդներ չատ քիչ են հնագոյն պատմութեան մէջ։ Անգուսթոսներու և Թագաւոր-Փաշաներու արշաւանքներուն դիմաց կայտ այս ազգերը միայն եղած են հնագոյն պատմութեան մէջ։ Աւելորդ, հերկրագործութիւն, ճարտարարուեստ հնագոյն դարերէ իվեր ծաղկած են Հայոց մէջ և ինչպէս գրականն ալ քաղաքակրթական բոլոր ճիւղերուն մէջ Հայերը ոչ միայն արեւելեան և արեւմտեան քաղաքակրթութեան միջնորդ հանդիսացած են, իւրացներով երկու կողմերուն ալ քաղաքակրթութիւնը, այլև ինքնուրոյն դիւաներ և ճեղ հնարած են։ Մեր հնագոյն մնացորդները և գրականութիւնը ժժրտաւորապէս կորած են. բայց ազգ մը որ գրականութեան և դպրութեան մասնաւոր ստեղծագործութիւն մը ունեցած է, ինչպէս հեթանոս Հայութեան Տերը, չի կրնար ինքնայատուկ գրականութիւն և դպրութիւն ունեցած չըլլալ։

Մեսրոպեան տառերու դիւտէն առքին կարելի չէ արեւելքի պատմութիւնն ու գրականութիւնը ուսումնասիրել առանց Հայ մատենագրութիւնը նկատի առնելու։ Փաստ մը, Ագաթանգեղոս մը, Խորենացի մը և Փարպեցի մը իրենց ամէն դարերու ներկայացուցիչներով իրենց ժամանակակից պատմութեան ուսումնասիրութեան համար անհրաժեշտ աղբիւրներ են։ Այսօր կարելի չէ յառաջատար Ասիոյ մէջ գործ մը կատարել առանց Ասիոյ հնագոյն Հայկական աղբիւրները նկատի առնելու։ Մինչև դարու ամբողջ Հայ գրականութիւնը ուսումնասիրողներ չատ լաւ դիտեն թէ ամբողջ Յոյն, Արաբ փիլիսոփայութիւնը, բժշկութիւնը աչխարհագրութիւնը և այլն հոն ներկայացուած են։ Շատ մը Յոյն և Արաբ հեղինակներու կորուած ձեռագրերներ Հայ թարգմանութեամբ միայն կամ առաջին անգամ գտնուած են, ինչպէս օրինակի համար Եւսեբիոսի Ներածութիւնը։

Հայ գործագործութիւնը նոյն իսկ Արաբ պատմագիր Թիւսպարիի հետացում պատճառած է, Հայ ոսկերչութիւնը իր նուրբ արուեստներով ամէն դարերու մէջ մեծապէս գնահատուած է նաև արուեստասիրաց մէջ։ Հայ նկարչութիւնն ու մանրանկարչութիւնը և գեղագործութիւնը այսօր մանաւոր ազդակին ոճ մը կը մատնանչեն։ Հայ ինքնայատուկ ճարտարապետական ոճին ներքոյդ օտար գիտնականներ կը հետեւին այսօր։ Զինք ուղիղ մանրամասնել մեր յոդուածը Հայ գործ զօրավարներու պատմական ծանօթ անունները յիշելով, որոնք իրենց սաղանդին չնորհիւ նոյնիսկ Բիւզանդական կայսրութեան գահը բարձրացած են։ Բաւական է միայն ժը դարուն վրայ ակնարկ մը նետել՝ թէ՛ գիտութեան, թէ՛ պետրարուեստի և վաճառականութեան և ճարտարարուեստի վրայ տեսնելու համար թէ գործակատ Հայը քիչ չատ մարդավարկ պայմաններու մէջ ինչպիսի՛ աչխարհահռչակ տաղանդներ կրնայ արտադրել և թէ ի՛նչպէս անոնք իրենց ամբողջ կարողութիւնները չատ օտարներու արտադրութեան տակ կը դնեն, իրենց ընտանեկան երկիրներու չահերուն անձնուիրաբար ծառայելով։ Կրնա՞նք մենք մոռնալ Այվազովսքիներ, Ագամեաններ, Մկրտիչ Խմիններ, Պատկանեաններ, Լորիս Մելիքովներ, Մատաթեաններ, Լազարեաններ, Կորչաքոփներ և այլն, և այսօր յիչելու ներկայ հռչակաւոր Հայ տաղանդները։ Ազատութեան ճեմուեթի պէս նկատի առնելու էր գոնէ որ Պոլսոյ լաւագոյն պալատներն Հայեր են չինած, որ պետական գանձարանին մէջ առաջին անգամ կարգ ու կանոն նեռմուծողը Հայերն են եղած, թէ Թուրք տպագրական տառերը Հայերն են յօրինած, և այսօր ալ երէկ Թուրք Օպերա մը և Թուրք Թատրոն մը գոյութիւն ունի՝ այն ալ անհունջ Ջուհաճեաններու և Մնակեաններու տաղանդին և հանդիպին կը պարտի, և մանաւանդ թէ պետութիւնը և Թուրդ աչխրեմները արեւելեան հանճարներուն մէջ կչտացնողը այն խեղճ անբաղաքակիրթ Հայն է եղած։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

*Անցեալ երկուշաբթիէ ի վեր ընդհատուած կը մնան բանակցութիւնները։ Օսմ. պատուիրակները յայտարարեցին թէ իրենք նոր հրահանգ չեն ստացեր Պոլսէ և, եթէ պինակից տերութիւններու պատուիրակները նոր յայտարարութիւն մը չընեն, պիտի մնինք Լոնտոնի։ Միւս կողմէ Պալքանեան պատուիրակները կ'ըսեն որ Բէչիտ փաշա Ժողովի հրաւիրէ պիրենք երբ նոր յայտարարութիւն մը ունենայ ընելու, վասն զի նախապահելու կարգը անոնն է։ Երկու կողմերն ալ իրենց վերջին խօսքը խօսած են և կ'ըսուածն որ մին տեղի տայ։ Դեսպանները, ինչպէս կ'ակնկալուէր, յանձնարէս ի նկատ առին այս անել կացութիւնը և աշխատեցան միջնորդութեան հնար մը գտնել համաձայնութեան բանաւոր բանաձեւ մը ներկայացնելով։ Բայց դիւ չյաջողեցան։ Դեսպանաժողովին որոշումները չեն հրատարակուիր պաշտօնապէս, ուստի ամէն տեսակ ենթադրութիւններ չըլլան կ'ընեն մամուլին մէջ։ Թուրքիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ ազգատ գօտի մը հաստատելու առաջարկը Պուլկարիոյ անընդունելի կը համարուի։ Նախընդ քաղաքը Թուրքիոյ Յողելու առաջարկը Սըր Լեո. Կրեյ խստացաւ դեսպանաժողովին հաղորդել, բայց յայս չտեսաւ թէ պիտի ընդունուի։ Բէչիտ փաշա պատասխանեց թէ այն պարագային պիտի ստիպուի Լոնտոնէ մեկնիլ։ Տերութիւնները համաձայնած կը թուին այդ բերդաքաղաքը Պուլկարիոյ Յողելու մասին, պայմանով որ երաշխաւորութիւն ընծայուի թէ խալիֆաններու դամբարանները և վազիները պիտի յարգուին արժանապէս կամ Թուրքիոյ սեփականութիւն մնան, ինչ որ չմերժեր նաեւ Պուլկարիա։ Բայց այս չզոհացներ Թուրքերը։ Հետեւապէս օր ըստ օրէ կը նուազի հաւանութեան հնարաւորութիւնը։ Կը վախցուի թէ միջնորդութիւնն իսկ, որու համար այնքան կը խորհրդակցին տերութիւնները, արդիւնք մը պիտի չտնենայ և կացութիւնը անփոփոխ պիտի մնայ, ինչ որ անհանդուրժելի է ամէն խաղաղասէրներու։ Բէչիտ փաշա Անգղիոյ Արտաքին գործերու նախարարին յայտարարած է թէ, եթէ Լիւրինէ անձնատուր իսկ ըլլայ սոյն երկարաձգուած պինդաղուէին մէջ, Թուրքիա պիտի չճանչնայ այդ իրողութիւնը։ Հակառակ այս ամէնուն, նկատելի է յուսալ թէ տերութիւնները ոչինչ պիտի խնայեն թշնամութիւններու վերահասմը արգիլելու համար։ Ա.ա այս չատ պիտի նպատակ այն չվտանգը, զոր արդէն իսկ ունին կացութիւնն ուսումնասիրելու և խաղաղութիւնը պահպանելու ջանագրութեամբ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

*Սոֆիայէ կը հաստատուի թէ Օսմ. պատուիրակական նախարար Նազըմ փաշա և Արտաքին գործերու նախարար Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան անցեալ չաբթու Զամպազայի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցան Զօր. Սավոֆի հետ։ Զօրավարը մերժեց Լիւրինէի պարէնաւորման վրայ բանակցիլ, ըսելով թէ այդ կարգադրուած է պինադաշնի պայմանագրութեամբ։ Գալով Լիւրինէի խնդրին, ըսաւ թէ այդ խնդիրը Լոնտոնի հաշտութեան ժողովին կը պատկանի։ Դարձեալ, Սոֆիայէ կը հերքուի թէ անցեալ նեռը Տէրէջոզի մօտ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Պուլկար և Թուրք յառաջապահներու միջեւ ու երկու կողմէ 18 հոգի վիրաւորուեցան։ — Զար Ֆերտինանտ անցեալ չաբթի Սէլանիկ մեկնելու առիթով Տէկէ Ագաճի մէջ ալբէ անցուց կառախումբ մը, որ Լօմժէնի կայարանէն կրզմէ նուիրուած էր Ազատ Ազիզ կայսեր։ Այցելեց նաև տեղւոյն Յոյն և Պուլկար եկեղեցիները։ Անցեալ օր 8,000 պատանդներ դրկից բանակի հրամանատարներուն, որպէս զի արժանաւոր ապաներու և զինուորներու բաշխեն։ Այդ պատանդներուն 3,600ը յատկացուած են Զօր. Տիմիթրիեֆի հրամանին տակ զանազան Բ զօրանոցներ, որ Դրզդ ջիլիսէի ճակատամարտը չտեսան և Լիւլէ Պուրկազի ու Զամպազայի կռիւներուն մասնակցեցան։ — Պուլկարիոյ մանուկն բանակցութիւնները Լոնտոնի մէջ ընդհատուեցան։ Մ. Տանէֆ փափաք յայտնեց որ իր տեղ ուրիշ մը բանագնաց անուանուի։ Այս վէճը չատ կ'ըղդակցէ մամուլը։ Ելեւմտական նախարար Մ. Թոտորոֆ, որ փեթերբուրգ

պուրկ մեկնեցաւ եւմամական խնդիրներու կարգադրութեան համար, կը կարծուի թէ իր վհատական ընթացքը մեզ նամակը կը տանի Ռուսիոյ Ցարին՝ Ն. Վհատաւորութեան աշակցութիւնը խնդրելու համար առն դժուարութեան մէջ։ Բուժանիա՝ քանակցութիւններու ելքէն դժգոհ՝ 48 ժամու պայմանաժամ մը տուաւ և յետոյ 3 օր եւս երկարեց զան, ակնարկելով՝ պիտի ստորագրէր Աւստրիոյ և Ռուսիոյ՝ միջամտութեամբ։ Կը պնդէ որ չուտ կարգադրութիւն մը ըլլայ Պուկարեստեան համար, այնպէս որ Սիլիստրէի, Պալչըզի և Մէճիտիէի ամրոցները քանդուին, կամ Սիլիստրէ բոլոր իր զրահներով Բուժանիոյ թողուի։ Պատերազմական նախարարը կը յայտարարէ թէ կարող է ևւէ վայրկեան 300,000 զինուոր զրկել սահմանագլուխը և հինգ օր յետոյ եւս 200,000։ Սև Ծովու Ռուս նաւատորմը արդէն լիակ չափման մէջ զրուած է, ի՛րաւի, պէտք ի Բէօսֆոռ ճերմակելու համար։ Թայնս չատ վատնդատար կը համարի Բուժանական արշաւանք մը զէպ ի Պուկարիա՝ յոսի աղդեցութեանը համար զոր հարկաւ պիտի զործէ Ռուսիոյ մէջ, նաև զայն պայմանագրութեան մը համար որ կնքուած է Աւստրիոյ և Բուժանիոյ միջև։ Ուսոի կը յայտարարէ որ սէրպիները կարելին պիտի ընեն Եւրոպական խնդրագրութիւնը վրդովող նոր զէպքի մը թոյլ չտալու համար։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Ամսոյս 4ին Սէլանիկի Յոյն բանակատէրն մէջ պատահական հանդէս մը տեղի ունեցաւ։ Յոյն մետրոպոլիտը Թագաւորին, Թագուհիին, իշխաններուն և իշխանուհիներուն, բանակին և խուռն բազմութեան ներկայութեամբ երկար ղրօշ օրհնեց վաչխի մը համար, որ զէպ ի Եպիրոս պիտի մեկնէր։ 5ին Գարիկար Ազգ. ղրամատան բացումը կատարուեցաւ։ Քանի մը օր յետոյ զէպ ի Ջրամա մեկնող կառավարութիւնը մրնդան զաղաքին ծօա հակառակ ուղղութեամբ եկող կառավարութիւն մը ընդհարեցաւ և երկու կառք խորտակեցան և բազմաթիւ ուղեւորներ վիրաւորուեցան։ Յունական երկաթուղիները Եւրոպական պիծերու հետ կապակցելու վարձի փոփոխը ի մտոց պիտի իրագործուի։ Յունական ընկերութիւն մը յանձն առած այդ միացումն ի զլուխ հանել Պիրէոն-Լարիսայի պիծը երկարելով մինչև Մանաստիր-Սէլանիկի պիծը։— Մ. Վէնիզէլոս մեծ ազդեցութիւն ունի չատակապիր մը մատուցած է, որով Եգիպտոսի կղզիները պահանջելու իրաւունքը սպէս կը չատագոռէ։ Յունաստան անմոռ վրայ սեփականութեան իրաւունք ունէր պատերազմին իակա ազգ մրն ալ կարելի է զանել ունի միաձայնութեան մը զանագրելու մէջ ուր 423,000 բնակիչներու 394,000ը Յոյն են և միայն 29 հազարը Իտալ։ Այն կղզիները Յոյն են թէ՛ ազգութեամբ և թէ՛ խմացական ու բարոյական զարգացմամբ։ Ունին 50 Յունական վարժարան, 5ը մեծ լիսէներ Միտիլլի, Սամոսի, Քիոսի և Հոդոսի մէջ, 1,000 ուսուցիչ երկու սեռէ և 4,700 ուսանող։ —Ափենիէ կը հետապրտի Թանի թէ Յունաստան փոխադրուած զերիներու համագումարն է 30,000, և թէ ատնք ամենէն առաջ զաղափները բաժնուած են և Յոյն ազատելու և զինուորներու առաքելը կ'ատանան։ Զինուորներուն ազատութիւն ալ տրուած է մասնաւորներու չոշ աչխատելու, երբ և ուզեն։

ՀԵՒԱԴՐԱԼՈՒԽՐԵՐ

Ազատիա. Վիէննայի Յունական նոր զեսպան Մ. Կրիմարիս անցեալ չորեքչաբթի կայսեր ներկայացաւ պաշտօնագիրը և իր յանձնարարագրերը մատոյց։ — Թերթերու կարծիքով, երբեակ Համաձայնութիւնը կը փոխարկի Յունաստանի թողուլ Ալբանիոյ կղզիները Տարտանէլի մօտ զանուածներով հանգերձ, բայց՝ միւս երկուքը համաձիա չէ և կ'ուզէ Թուրքիոյ թողուլ Լեմնոս, Թենեդոս, Իմպրոս Սամոթրակէ, Քիոս և Միտիլլի կղզիները։ — Իտալիոյ Արտաքին զործերու նախարար Սան Ճուլիանո կամաց կամաց կ'ամոքի վիէննա պիտի երթայ կոմս Պէրլեբշալի հետ տեսակցիլ։ — Փրէզրինի Աւստրիան հիւպատոսարանները զրօշ հանդիսաւորապէս բարձրացնելու արտոնութիւնը Պելկրատի Աւստրիան դեսպանին ինդրանօք Յունիս 15ի յետադասուեցաւ, իսկ Միթրովիցայի զրօշին բարձրացումը 16ին։ — Բայիկնպէրգի զործատաններէն մէկուն յանձնարարուեցաւ 40 տաւտնակ պատրաստել և զինուորական իչխանութիւններուն յանձնել մինչև Ապրիլ։

Ռուսիա. Աւստրիոյ պատասխանին վրայ

Ռուսիա եւս որոշեց չցուցակել իր զօրքերը։ — Բերտենի Երկրագործական Դրամատունը Պալքանեան ապրուիչներուն 25,000 րուպլ ղբրկած է։ — Մոնկոլիոյ մարին Զինու հետ անհամաձայնութիւնը սաստկացաւ։ — Շարաթներէ ի վեր հազարաւոր Ռուսեր Սերպիա կ'երթան իրենց կամաւոր ծառայելու համար։ Կը հաստատի թէ առնչ սպաներ եւ պինուրներ են առանց հաւազգեստի։

Յունաստան. Ամսոյս 7ին Նախագահ Ցալիէս ստորագրեց հրամանագիր մը, որ Ազգ. Ժողովը կը հրաւիրէ 17ին ի նիստ դումարիլ նախագահական ընտրութիւն կատարելու համար։ Վարչապետ եւ Արտաքին գործոց նախարար Մ. Փոլանքարէ հաւանած է ընտրիլը ըլլալ։ — Սէնի դատարանը չեղեալ հռչակեց Բուլէվիի նախկին կառավարիչ Ալեքսանար իչխանին կոտակը, որով հանգուցեալին բոլոր հարստութիւնը եղբօրը, Միւլիւրիւս վիշտի, կը թողուէր։ Պատերազմական նախարար Մ. Միլլան հրաժարեցաւ քննադատութեան եւ պարտաւ ենթարկուելով իբրեւ պահեստի սպայ վերընդունուելուն համար Տրէյֆիւսեան դասին դէմ կատաղի դերակատարներէն մէկը, Փարի ափ Բլան Յաջորդ կարգուեցաւ Գաղղիացին նախարար Մ. Լըպրէհն, որու եւս յաջորդեց Ելեւմտական նախարարի խորհրդական Մ. Պէնաս։ — Յունական մեծ չափնաւ մը, Սինթ Օկիտրին, Մարսիլիայէ Պոն (Ալժէրի) երթալու պահուն պիչերայն ընկղմեցաւ ամսոյս 2ին եւ ոչ ոք խեղդուեցաւ չնորհիւ Յունական ուրիչ չոլենաւի մը, որ բոլոր ուղեւորները ազատեց։

Գերմանիա. Հռոմի Գերման դեսպան Ցան Եակով Գերման Արտաքին գործերու նախարար անուանուեցաւ։ — Բարձրատեղեան ապահովութեան մէջ այս պահուս Տանցիկի մէջ խորհրդակցութիւն կը կատարուի Ռուս առանձնապետին վրայ կարեւոր հանդիպումի մը համար։ — Հռենցոլլերն զբօսանաւը կը պատրաստուի ուղեւորութեան մը համար, զոր կայսրը փափաքի պիտի կատարէ դէպ Հայֆա։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բ. Դրան մօտ ախրութիւններու ծանուցեալ դիմումը մինչեւ չորեքշաբթի իրիկուն տեղի չունեցաւ։ Բ. Դուռը տակաւին անդրդրուելի կը մնայ իր որոշման մէջ, որ է երթալ տեղի չտալ եւ չհաւանիլ խորհրդ բերդաքաղաքին եւ Արքիպելագոսի կղզիներուն թողման։ Ջայս հաղորդեց նաեւ թէ՛ Լմնաւոյ պատուիրակներուն, թէ՛ մայրաքաղաքին օտար դեսպաններուն։ Միանգամայն իր պատուիրակներուն հրահանգ տուաւ հարցնել Պալքանեան պատուիրակներուն թէ ընդհ մը ունին հաղորդելու։ Դաղմադաչաի հրամանատարներուն ալ պատուիրեց արձակ եւ պատրաստ գտնուիլ յանկարծական յարձակումի չենթարկուելու համար։ Վարչապետը նախարարներու խորհուրդին առաջարկեց Ազգ. Ժողով մը գումարել 1876ին գումարուածին նման, որու Միահամբ վաչա նախագահեց, եւ կացութիւնը այդ ժողովին առջեւ պարզել։ Բայց երկար խորհրդակցութենէ եւս որոշուեցաւ այդ ժողովը տէրութիւններու առաջադրեալ պիմումին յետաձգել։

Բուամանիոյ Ելեւմտական եւ Երկրագործական նախարարները երկու երեսփոխանի ընկերակցութեամբ մայրաքաղաքը կը գտնուէին քանի մը օրէ ի վեր, Պաբերէչի Օսմ. նախկին վէն. կցորդ Շէվքէթ Թօրգութ փաչա ալ Պաբերէչ։

Պրուսայի Սուտուրլու գետը մաքրելու եւ չրջակաները ոռոգելու ծրագիրը վաւերացաւ Պետական Խորհուրդէն։ Իսկ Տարսանէլ Իղմիրի նեղ երկաթուղին ծրագիրը գետ կը չնորհուի։ Չեմնարկուն է Ֆրանսական ընկերութիւն մը։

Մանիսայէ եւ Տրապիզոնէ կայսեր հետաքրքիր լուրեր ուղղուեցան, որոնցմով կ'աղերսուի պատերազմը չարունակել։

Ձմռնոցաթի նկատմամբ անցեալ չաբթ. տրուած լուրը կանխահաս եւ սխալ էր։ Պատերազմական առհասը գաղտագրուեց գոյն մնացան, իսկ անհերքելին 10առիսոյ տաժանակիր աշխատութեան

ԱԽՏԱ. ԼՈՒՐԵՐ

Ծանօթ ուսուցիչ եւ հեղինակ Տիրան Էֆ. Զրաքեան Լիւրակի Միջին Հասուի մէջ (Գումարիս) գրական ընթերց սեղմ չահեկան ճառ մը խօսեցաւ ունկնդիրներու խառն բազմութեան մը, որ մեծ մասամբ ուսանողներէ կը բաղկացար։ Նկարմն էր հազուագ անմահութիւն, զոր յաջողագէս հաստատեց՝ ի վեր հանելով նախ տարբերութիւնը որ կայ հոգեբանական եւ բնախօսական երեւոյթներու։ Հետեւցուցին նաեւ հոգիին ու նկարմն կամ ջղային գործիան, միջև։ Յետոյ յիչեց ազնարգական քանի մը եւ բնեւոյթներ եւ անցաւ Աստուծոյ գոյութեան ապացոյցներուն։ Խօսեցաւ ամբողջ մէկուկէս

ժամ և հմայելով ունկնդիրները, որոնցմէ մին, ինքզինքը համոզարանական ու ճեմնադրեալ, կը վկայէ թէ Եւրոպական համալսարանի վրայ ֆէյսոր մը պիտի չկրնար աւելի աղուս և դիւղիկ կերպով պարզել իր նիւթը։ — Անդիացի նշանաւոր Հայասէր Փրոֆ. Հէբիա, որ բարեգործական նպատակով անցեալները քննական պատմ մը կատարեց մայրաքաղաքիս մօտակայ գաւառներուն մէջ, անցեալ չաբթու Անգղիա վերադարձաւ։ — Նիւ Եորքի Հայ Աւետ. եկեղեցիին հովիւ Վեր. Մ. Կ. Փաշազեան քանի մը ամիսէ ի վեր որպէզրած է դեղեցիկ տաղորութիւն մը, զոր կ'արժէ ծանօթացնել։ Իր եկեղեցիին մէջ գործածութեան համար կը պատրաստէ փոքրագիր Բիբլիկ մը, որով կը հաղորդէ չաբթուան եկեղեցական պաշտամունքի ծանուցումները և իր քարոզին զըլխաւոր կէտերը, հանդերձ թեմական լուրերով և բրիտանական կարեւոր տեղեկութիւններով։ Եկեղեցի գացողները այդ Բիբլիկները կը դանեն իրենց նստարանին վրայ և կրնան իրենց հետ տանիլ իրրև յուշարար։

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անցեալ ուրբաթ Ազգային ժողովը չկրցաւ օրինական մեծամասնութիւն ունենալ։ Առեւնական գործողութիւններու կարգին մէջ կարգացուած տեղեկագրէ մը կը հասկցուի թէ Երէցեան Սրբազանի գինիչ յանձնաժողովը անպարտ կը հռչակէ նոյն Սրբազանը, քանի որ միակ ամբաստանիչը, Խոէրեան էֆ., կը դլանայ իր ամբաստանողի դերը չարունակել յետ Սրբազանին ժամուան։ Տեղեկագիրը օրակարգ անցաւ։ — Երեքշաբթի Պատրիարքական Հայրը Երուսաղէմացոց մէջ ընդունեցաւ նոր տարւոյ շնորհաւորութիւնները։ Դեսպաններէ և դեսպաններու թարգմաններէն զատ շնորհաւորական այցելութիւն վարչական, նախարարներէ ոմանք և հին ու նոր բազմաթիւ պետական պաշտօնեաներ։ — Անցեալ չաբթու իսմիրի Ֆրանսական ընդհ. հիւպատոսը և Ֆրանսական դրահատարին հրամանատար Մ. Վատու առաջնորդարան այցելեցին և մեծ պատիւներով ընդունուեցան։ Պահ մը առաջնորդուեցան Ազգ. վարժարան և ուսանողները քննելով չատ գոհ մնացին։ Մեկ երկու օր յետոյ առաջնորդը քանի մը պատուելականներով փոխադարձ այցելութիւն տուաւ հրամանատարին և չատ սիրալիր ընդունելութիւն գտաւ ընդհ. հիւպատոսէն և հրամանատարէն։ Մեկնումի պահուն զրահատորը ի պատիւ այցելուներուն՝ Մնգանօթի 13 հա... ուած արձակեց։ — Հայկական դատաւոր... խոստացած բարենորոգութիւնները երաշխ... տալու համար վեհ. Հայրապետին կող... մէ անուանուած պատուիրակներն են Պօղո... Նուպար փաշա, Մինաս Զերազ, Կովհաննէս վարժապետ Սամսոն Յարութիւնեան, Հ. Աճ... քէչեան և բարձր եկեղեցական մը։ Անոնց ա... ժանդակ արուած են եազուպ Արթին փաշա, Ա... տիս Ահարոնեան, Արշակ Զօպանեան, Յո... Մոսիչեան և Գալուստ Կիւլպենկեան։ Ուսում... մէջ Նոյ. ի վերջերը Ամերիկահայ 44 գաղափ... 95 պատուիրակներ որ 114 քուէ կը ներկ... յացնէին՝ համաժողով մը գումարած են Ար... Ս. Վրդ. Վեհունիի նախագահութեամբ։ Պ... անոի կազմութենէ և օրակարգի պատրաստ... թենէ ետքը կազմած են կեդր. մնայուն յան... նախուամբ մը, որու պաշտօնն է Թրքահայոց... կեանքին, ինչպէս և պատիւն ապահովութ... համար դիւանագիտական և այլ ամէն օրին... ար ձեռնարկներ ընել քաղաքական կազմ... կերպութիւններու աղտային իշխանութիւններ... համերաշխ աշխատակցութեամբ։ Համաժողո... գարձեալ պիտի գումարի մէկ տարի... Յանձնախմբին անդամներն են Տր. Ա.յվազ... Հայր Սրսէն Վրդ. Վեհունի, Վեր. Պէնեն... Տր. Գալրիէլեան, Գ. Մանուկեան, Արմեն... Նազարէթեան, Տր. Տաւուրեան, Փրոֆ. Մ... Նիկեան և Միհրան Սրմաղեան։ Գահիրէի Հայկ... Պուլկարիոյ Հայերը, ինչպէս և արտասահմա... ուրիշ Հայեր արդէն իսկ հեռագրով դիմումի... րած են Պերլինի պաշտպանին տարագրած ա... րութիւններու։ Միւս կողմէ Քրդական թ... լաններ և անդգամութիւններ կարծես ա... կը չահագործեն գաւառներու մէջ։ Պատրիարք... րան հասած տեղեկութիւններ նորանոր ա... նութիւններ, չարաճակութիւններ, սարսափներ... ահերներ կը նկարագրեն ազեկատու բառերով։ Նոյն իսկ Արմաշի մէջ անցեալ օր դիմով երկ... ատիկաններ Հայ մը չարաչար գանակոծ... ած պահանջելով որ երեան հանէ ձանոթացնէ... պէչը։ — Օրմանեան Սրբազան, որ Եւրոպայ... Առաջնորդ կարգուեցաւ վեհ. Կաթողիկոսին... կողմէ, իրրև Առաջնորդ կ'ուղարկ Գահիրէ Հայերէն, որոնք Ն. Օծութիւնեան դիմած են այ... նպատակով։ Միւս կողմէ Ազգ. Վարչութիւն... կ'ուղէ Երուսաղէմ դրկել զայն իրրև վիճակ... պատուիրակ։ Սրբազանը միչա պատրաստ... երթալ, ուր որ դրկուի գործել։

Տպարան՝ Ա. ԵՒ Մ. Ց. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Մահմուտ Փաշա, Բիւրմի խան, Նո. 33—34

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ ՝ ՊՐՈՒՍԱ

1912 Դեկտեմբերի մէջ ընդունուած դրամներն կը հրատարակուին խորին չնորհակալութեան մտաւոգանքով վասն նուիրողաց՝ Վեր. Հ. Կէօվդալեանեան 140. Ս. Աղիքսանդրեան էֆ. 10. Մ. Տաղվէրտեանեան էֆ. 173 1/2. Փրոֆ. Յ. Սվիքսանեան էֆ. 65. Տիկ. Ո. Զալըգեան 27. Յ. Շահանվիրեան էֆ. 40. Հ. Թաֆլալեան էֆ. 70. Վեր. Գ. Դուհոսրաձեան 20. Մ. Գալֆայեան էֆ. 216. Ս. Թըլըմճեան էֆ. Կիրակնօրեայ Դպրոցի փոչրիկներէ Հաճընէ Ս. Եկեղեցւոյ 16 1/2։ 1913 Սինչև Յնվ. 6. Յ. Հաւկիմեան 120. Վ. Կիւլեան 10. Բարեկամներէ հաւաքուած 60, այսինքն Տիարք Յ. Մահակեան, Մ. Թաչճեան, Խ. Պօյաճեան, Տ. Առաքելեան, Ս. Ազատեան, Ի. Թաչճեան Մ. Գալայեան, Գ. Լալեան, Յ. Գաբրոեան, Մ. Կոստանեան։ Մամուրէթ իւլ Սդիզ Տիկ. Զապել Գ. Զարիֆեանի միջոցով 28 բարեկամներէ 280, այսինքն Ք. Զարիֆեան էֆ. 54, Յ՝ Գաւազեան էֆ. 20, Տիկնայք Զ. Պուճուգանեան, 10 Նահան, Ա. Զարիֆեան, Հ. Զարիֆեան, Գ. Յակոբիդամօղեան, Մ. Խարբուբլեան, Վ. Քէչէչեան, Վ. Մուհենեան, Մ. Մալիկէօզեան, Ս. Եաղուպեան, Ա. Ռանճիկեան, Ն. Տէմուրճեան, Աստղիկ Սիմիտզի, Թ. Միրաքեան, Օրք. Աղաւնի և Խաչուհի, Տիկ Զ. Զարիֆեան 18, Տիկ. Ս. Տէրոպէճիրլեան 7, Մ. Բարիկեան էֆ. 5, Պ. Պետիկեան էֆ. 5, Ղ. Օտաբաչեան էֆ. 5, Գ. Մուհենեան էֆ. 5, Տիկ. Ն. Գաղիկեան 2, Տիկ. Ս. Խարբուբլեան 2, Օր. Ս. Փիրազեան 1, Շահ դրամի 1 և 1 Ազնան Տէրեւներ 5։ Իրրաճուեան եղբ. 2 Ծրար չաքօմ, Ռ. Ռափայէլեան էֆ. 40, Տիկ. Ա. Մ. Թէլիֆեան 108, Տիկ. Հ. Պ. Գալֆաչեան 108, Ս. Մ. Թէլիֆեան էֆ. 108 և Յ. Տէր Եղիազարեան էֆ. 20։

Ընդհանուր միայն 500 հատ ընդարձակ օրագոյց և 200 Ամանորի նուէրներ, զորոնք պիտի ղրկենք, փոխարէն մեր վրայ ըլլալով, անոնց որ կը բարեհաճին ուղել։ Ջնչին գումար մը վճարելով ոչ միայն նպաստած պիտի ըլլան խումբ մը Հայ որբուհեաց, այլ նաև իրենք պիտի օգտուին գնուած օրագոյցներուն պարունակութիւնէն թէ մարմնապէս և թէ հոգեպէս։ Եղիպտարնակ բարեբար մը տեղւոյն պանդպտին դրամ մը ղրկած է որբանոցին համար, փոխ-ադրին առկայն մեր ձեռք հասած չըլլալով, չենք կրնար տերտանալ դուարին, հանել ղրկել փոխ-ադրին ապահովագրեալ նամակով։

Նոր տարւոյ ջերմագին բարեմաղթութեանց հետ բոլոր բարերարաց՝ Խորին յարգանօք,

Գ. ՊԱՂՏԱՄԱՐԵԱՆ

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԹԵՐԹԵՐ

Ա.ԶԱՏԱՄԱՐՏ, Օրաթերթ. տարեկանը՝ Տաճկ. 100 ղրշ., Ամ տասահման 30 ֆրանք։ Redaction «Azatamart», Constantinople.

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԼԵՏ (պատկերազարդ)։ Յաղորդ Յ, Թէրզեան։ Ամանաւանի նկարագրութիւններ, վաւերաթուղթեր, պաշտօնական անգիկատիրներ, թղթակցութիւններ, վիճակագրութիւններ եւլն։ Հրատարակէ Գ. Հաճընը ճոխապէս պատկերազարդ։ Ամէն կարգի ընթերցողներու չկրճատէս յանձնարարելի։ Էջ 338—496, գին՝ 5 դահ. ընտիր թուղթով 7.5 դահ. 2 ֆր.։ Դիմել՝ հեղինակին, Գեղարան «Ամանաս», Գում-Գափը, կ. պոլիս։

ԴԱՅԼԱՅԼԻԿ կամ Հայուն Երգարանը, Բ. Հատոր, կազմեց՝ Հմայեակ Աբրահեանց. Էջ՝ 160, գին՝ 8 դահ.։ Դիմել՝ հեղինակին հասցէին. Տպագր. «Կոնակի»ի 125 փոստարկղ, կ. պոլիս։

ԼՐՏԵՄՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ ԵՒ ԱՅՑ ԻՒԼ ՀԱՄԻՏ հեղինակ՝ Փոլ սր Բէկկա, Թրգմ՝. Բ. Պօղոսեան։ Էջ՝ 182, գին՝ 6 դահ. դիմել՝ առ խմբ. «Կոնակի», փոստարկղ 125, կ. պոլիս։

ՏԱՐԵՐՔ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ. Ա. տարի, Աղբանիկ Կարապետեան. Էջ՝ 112, գին 4 դահ.։ Դիմել՝ Յ. Գրիգորեան դրատուն, Զատմաղբար, կ. պոլիս։

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԱԲ. ԳԻՐՔԻ ԴՊՐՈՑԻ. Ինչ ուսուցանելու է, և ի՞նչպէս։ Գրեց՝ Վեր. Կ. Պ. Ատտալեան, Ատափազար։

ՁՕՐԱՊԱՏ ՊՈՒՐՉ. Վեր. Մ. Կ. Փափազեանի «Քրիստեական Բառարի»ի Զօրապետ Ուիլլեամ Պուտին Կեանքին ու գործին վրայ պրած դեղեցիկ և օգտակար Ինկ ուսումնասիրութիւնը, որ Հոկտ. 5ի և 12ի Առեստաբներուն մէջ հրատարակուած էր, պէշեղիկ պրոշիւրի մը ձեւով յետ սեւուռ և կը պատրաստէ նաև Զօրապետին պատկերը։ Պրոշիւրին վերջը պրուած է նաև «Onward Christian Soldiers» հանրածանօթ Սնդոյ հոտիւր երգին մէկ յատկ թարգմանութիւնը ձեռամբ Տէտր Գր. Հ. Գալուստեանի։ Գինն Թուրքիոյ համար 20 փարա, Ամերիկայի ծախք 10 փարա։ Պիտի՝ Հայ գրավաճառներու. կամ Մր. Ու. Ու. Փիլիփ, Պայպըլ Հաուս, Կ. պոլիս։ Իսկ Ամերիկայի մէջ պիտի ուղ՝ Rev. M. G. Papazian, 467 W. 159th St. New York, N. Y.

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՑ. ԴԱՄԱՐ

1913 Տարուան Համար

1913 տարուան Հայկեղէն և Հայ. Տաճ. կիրակնօրեայ Դասերը հրատարակուեցան։ Այս տարի երկու վիցամեանները մէկ հատորի մէջ ամփոփուած են։ Հատորը պիտի ի 2 դան։

Պիտի ուղ. Ու. Ու. Փիլիփ, Պայպըլ Հաուս, Կ. պոլիս։

ՀԱՅԵՒՈՒՐ ԿՐՕՆԱՒՈՐ ԵԿԱՒԵՑԱՒԴԱՐԱՆ

Այս երեսփոխանական ապագրութիւնը բոլորովին ոսկուած բլայտով արդարեակ նոր ապագրութիւնն ալ հրատարակուելուն և վաճառուելու պատրաստ է։ Բերաքանչիւր օրինակին գինն է 15 դան. արծաթ։ Մէկ օրինակ ուղարկել փոխադրութիւնը իրր փոխարժէք ծախք 2·20 դան. աւելի դրկել պէտք են։ Փոխադրութիւնը կրնան պիտի ուղ. Ու. Ու. Փիլիփ, Պայպըլ Հաուս, Կ. պոլիս։

Նուէրի համար յարմարագոյն գիրք մը

ԴԱՅԱՆԱՆԻ

«ՄԻ ՄՏԱԾԱՒ ՋԻՆ Է

Գիտէ՛ ան Գ. Գազանճեան, Գրաւառ։

ԴԻՄԱՑԵՔ

«ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ»ԻՆ

Եւ զան սքեսի մնաս։

Կը տպագրուին գրչեր, լրագիր, այցագրատ, հարսանեկան հրաւիրագրեր և ամէն տեսակ առեւտրական թուղթեր։ Կարագոյն եւ Մատիսոս Քէշիշեան եղբարք Տպարանին մեռակ նպատակն է յանդուգնութեանը յաճախորդին չափն մը վճռանել։ Ճաշակաւոր գործ, չափաւոր գին։ Մեր ապագրած գիրչերուն փոքր սրբագրութիւնը և թղթատարական գործերը ինձք կը առանձնանք։ Հասցէ՝ Կարագեօզ Յ. Գ. Քէշիշեան, Կ. Գոզիա, Մատեսա-Փայտ, Բիւրգազի խան։ Թիւ 33—34։

ՀԱՅ ԱԽՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՀԵՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐԱԳԱՆ ԾՆՈՂՔՆԴ

ԲԵՐԱ.— Սխեալը Չէշմէ. Սր. Երրորդութիւն եկեղեցի, ժամ 10 (Ը. Ե.) Վեր. Ա. Գ. Շեհատեան։

ԿԵՏԻԿ ՓԱՇԱ.— Ամերիկեան վարժարան. Լանգսթէյ եկեղեցի. ժամ, 10 (Ը. Ե.) Վեր. Յ. Ա. Ճեհանկեան։

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՒԱՍ.—Քրիստոնեական Եղբայրութիւն եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. Ե.) Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան։

ՍԿԻՏԱՐ.— Ամերիկեան դպրեվի ժառանգաւոր. ժամ. 10 (Ը. Ե.) Պրն. Միհրան Ճեհանկեան։

Ե. Գ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՔՈՒՆ.— Աշխարհական վարժարան. ժամ. 3.4 (Ը. Ե.)։ Պատմութիւն Տր. Հէրբի Վանտայքի — «ՏԻՐՈՒ ՀՈՎԻՒՍ»